

Verbien nominaalimuodot informoivissa selko- ja yleiskielisissä viranomaisteksteissä

Vertaileva kielensisäinen käännöstutkimus

Mirka Puolakka

Pro gradu -tutkielma

Kielen oppimisen ja opettamisen tutkinto-ohjelma, suomen kieli

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2024

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

Kielen oppimisen ja opettamisen tutkinto-ohjelma, suomen kieli

Mirka Puolakka

Verbien nominaalimuodot informoivissa selko- ja yleiskielisissä viranomaisteksteissä – vertaileva kielensisäinen käänöstutkimus

Sivumäärät: 67 sivua

Tutkielmassani tarkastelen suomen kielen verbien nominaalimuotoja informoivissa selko- ja yleiskielisissä viranomaisteksteissä. Lähestyn aihetta käänöstieteellisestä näkökulmasta, jota Suomessa on selkokielen tutkimuksessa hyödynnetty vasta vähän.

Tutkielmassani selvitän, eroavatko informoivien selkokielisten viranomaistekstien nominaalimuotojen määrät niiden yleiskielisistä vastineista ja millä tavalla. Selvitän myös, minkälaisia käänösstrategioita nominaalimuotojen kohdalla on käytetty ja minkälaisiin käänösratkaisuihin niiden osalta on päädytty. Lisäksi arvioin, miten tehdyt käänösratkaisut suhteutuvat selkokielen kriteereihin, jotka tässä tutkimuksessa ovat kriteereinä myös selkokielisten kohdetekstien oletetulle skopokselle, ymmärrettävyydelle.

Tutkimuksen aineisto koostuu yhteensä 16 selko- ja yleiskielisestä tekstistä eli yhteensä 8 tekstiparista ja niissä esiintyvistä nominaalimuodoista. Aineiston tekstiparit on kohdennettu virke kerrallaan, ja teksteissä esiintyviä nominaalimuotoja tarkastellaan sekä koko aineiston tasolla että vain sisällöllisesti ekvivalentilla tasolla. Aineistosta tuotetaan sekä määrällistä että laadullista tietoa. Käänöstieteen puolelta hyödynnän erityisesti ekvivalenssin käsitettä ja skoposteoriaa. Selkokielen tutkimuksen puolelta hyödynnän puolestaan erityisesti selkokielen mittarissa määriteltyjä selkokielen kriteereitä sekä muuta tutkimukseen pohjaavaa tietoa selkokielestä.

Tutkimustulokset osoittavat, että aineiston selkokielisissä teksteissä käytetään nominaalimuotoja lähes yhtä paljon kuin aineiston yleiskielisissäkin teksteissä. Sen sijaan vaikeiksi katsottuja nominaalimuotoja käytetään aineiston selkokielisissä teksteissä huomattavasti aineiston yleiskielisiä tekstejä vähemmän. Tutkimustulokset osoittavat myös, että aineiston selkokielisissä teksteissä yleiskielisten tekstien nominaalimuotojen kohdalla on käytetty seuraavia käänösstrategioita: nominaalimuodon säilymistä samana, nominaalimuodon poistoa, nominaalimuodon lisäystä sekä nominaalimuodon korvausta toisella nominaalimuodolla.

Aineiston käänösstrategioiden tuottamista käänösratkaisuista neljä tyypillisintä ratkaisua ovat verbiketju, yksiosainen finiittiverbi, koko nominaalimuotoa kantavan sanan poisto sekä liittotempus. Aineiston tyypillisimmät käänösratkaisut vastaavat pitkälti selkokielen kriteereitä ja siten tekstien oletettua skoposta, ymmärrettävyyttä. Käänösratkaisujen tarkastelu osoittaa kuitenkin myös, etteivät ratkaisut ole missään tilanteissa yksiselitteisiä, vaan niiden vaikutuksia on arvioitava pidemmälle kuin vain itse nominaalimuotoiseen ilmaukseen. Erityisesti on huomioitava, etteivät useampiosaisten nominaalimuotoisten ilmausten osat ole tarpeettomasti erillään tai tarpeettoman kaukana toisistaan sekä etteivät uutta sivulausetta edellyttävät käänösratkaisut tuota liikaa sellaisia virkkeitä, joissa on useampi kuin yksi sivulause.

Toistaiseksi osittain epäselviksi jäävät verbiliittojen ja verbiketjujen ymmärrettävyys suhteessa toisiinsa sekä elliptisten ilmausten soveltuvuus selkokielelle. Tulevaisuudessa näitä kahta voisikin tarkastella lähemmin. Toisaalta myös käänöstieteellisessä näkökulmassa riittää varmasti myös vielä paljon tarkasteltavaa.

Avainsanat: selkokieli, infinitiivit, partisiipit, kääntäminen

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
1.1	Tutkimuksen taustat ja tarve	5
1.2	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	6
1.3	Tutkielman rakenne	7
2	Selkokieli	8
2.1	Mitä on selkokieli?	8
2.2	Selkokieli tutkimus- ja kehittämiskohteena	9
2.3	Selkokielen mittari	10
3	Verbien nominaalimuodot	13
3.1	Infinitiivit ja partisiipit	13
3.2	Verbien nominaalimuodot selkokielessä	14
3.3	Leksikaalistuneet ja leksikaalistumattomat nominaalimuodot	16
4	Käännösteoreettinen näkökulma	20
4.1	Kääntämistä vai mukauttamista?	20
4.2	Ekvivalenssi ja skopos	23
4.3	Käännösstrategiat ja käännösratkaisut käsitteinä	25
5	Tutkimusaineisto ja -menetelmät	27
5.1	Tutkimusaineisto	27
5.2	Tutkimusmenetelmät	29
6	Tutkimustulokset	33
6.1	Nominaalimuotojen esiintymistäajuus	33
6.2	Nominaalimuotojen käännösstrategiat	36
6.3	Tyypillisimmät käännösratkaisut selkokielen kriteerien valossa	40
6.3.1	Aineiston tyypillisimmistä käännösratkaisuista yleisesti	40
6.3.2	Verbiketju käännösratkaisuna	40
6.3.3	Yksiosainen finiittiverbi käännösratkaisuna	44
6.3.4	Koko nominaalimuotoa kantavan sanan poisto käännösratkaisuna	49

6.3.5	Liittotempus käänösratkaisuna	51
7	Lopuksi	55
7.1	Päätelmät	55
7.2	Yhteenveto	59
	Lähteet	61

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen taustat ja tarve

Suomen selkokieli määritellään suomen kielen muodoksi, joka on sekä sisällöltään, sanastoltaan että rakenteeltaan ymmärrettävämpää ja luettavampaa kuin yleiskieli. Se on suunnattu ensisijaisesti henkilöille, joille selkeänkin yleiskielen lukeminen ja ymmärtäminen on vaikeaa. (Leskelä 2019, 93.) Selkokielen tarkoituksena on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta esimerkiksi helpottamalla tiedon ymmärtämistä sekä auttamalla selkokielen tarvitsijoita ilmaisemaan omia ajatuksiaan ja osallistumaan yhteiskunnan toimintaan (Mäkinen 1995, 80). Suomessa selkokielen tarvetta onkin usein perusteltu nimenomaan tasa-arvolla vedoten aina Suomen perustuslakiin saakka (Virtanen 2009, 20).

Selkokeskuksen viimeisimmän tarvearvion mukaan Suomessa on noin 650 000–750 000 henkilöä, jotka tarvitsevat selkokieltä, eli noin 11–14 % koko maan väestöstä. (Juusola 2019, 3.) Selkokielen tarvitsijoiden määrä Suomessa myös kasvaa koko ajan. Esimerkiksi maahanmuutto sekä ikääntyneiden kasvava osuus Suomen väestöstä lisäävät selkokielen tarvetta jatkuvasti. (Leskelä 2019, 104.) Myös viimeisimmät PISA-tulokset osoittavat, että suomalaisnuorten lukutaito on heikentynyt entisestään (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023). Selkokielen tarvitsijoiden lisäksi selkokielen osaajien tarpeen voidaan ennakoida kasvavan. Esimerkiksi Kansalliskielistrategian 2021 (Valtioneuvosto 2021, 135) sekä Avoimen hallinnon strategian 2030 (Valtiovarainministeriö, 2) tavoitteena on lisätä selkokielen käyttöä ja osaamista julkisen sektorin toiminnassa. Myös yhä laajemmalle ulottuvien saavutettavuusvaatimusten voidaan katsoa tarkoittavan myös selkokielen lisäämistä. Luonnollisesti tämä kaikki vaatii yhä tarkempaa tietoa selkokielestä ja sen käytöstä.

Selkokieltä ja sen tutkimusta siis tarvitaan, jotta kielellinen saavutettavuus ja yhdenvertaisuus voivat toteutua. Tutkimustietoa kaivataan esimerkiksi selkokielen ohjeistuksen toteutumisesta käytännössä. Kasvavien saavutettavuutta koskevien vaatimusten sekä tulevien toimintastrategioiden myötä myös esimerkiksi selkokielen viranomaisviestinnän voinee olettaa yleistyvän yhä enemmän. Lisäksi käsitteenä ja tutkimuskohteena selkokieli on vielä suhteellisen nuori ja suhteellisen vähän tutkittu (Leskelä 2019, 86), eikä selkokieltä ole Suomessa tutkittu käännöstieteellisestä näkökulmasta juuri lainkaan. Näin ollen on paitsi tärkeää pitää huolta siitä, että selkokielen ohjeistukset toteutuvat käytännössä, myös kannattavaa edistää selkokieltä ja sitä koskevaa tutkimusta erityisesti vasta vähän tutkitusta näkökulmasta.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa selkokielen ohjeistuksen toteutumista käytännössä ja siten edistää paitsi selkokielen tutkimusta myös kielellistä yhdenvertaisuutta, saavutettavuutta sekä kielellisten oikeuksien toteutumista. Lähestyn aihetta käännöstieteellisestä näkökulmasta, jota Suomessa on hyödynnetty selkokielen tutkimuksessa vasta vähän. Tarkastelen tutkimuksessani verbien nominaalimuotoja informoivissa selko- ja yleiskielisissä viranomaisteksteissä. Viranomaistekstit katson tässä jonkin viranomaisen tuottamiksi ja tämän tutkimuksen puitteissa myös julkisiksi teksteiksi.

Kuten muutkin tekstit, myös viranomaistekstit koostuvat varsin monenlaisista elementeistä, ja tekstin selkokielisyyttäkin voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa tarkastelen aineistooni valitsemistani teksteistä vain yhtä selkokielisten tekstin osa-aluetta, kielen rakenteita, ja näistä keskityn verbien nominaalimuotoihin. Verbien nominaalimuodoista tarkastelen tässä suomen kielen A-, E- ja MA-infinitiivejä sekä VA-, NUT- ja TU-partisiippeja sekä MA-agenttipartisiippia. Olen valinnut verbien nominaalimuodot tarkastelun kohteeksi, sillä suurin osa niistä katsotaan selkokielessä vaikeiksi ja siten vältettäviksi, mutta niitä esiintyy kuitenkin monissa sellaisissa yhteyksissä, jotka on ainakin koettu juuri viranomaisteksteille tyypillisiksi. Tällaisia tapauksia ovat esimerkiksi partisiippimääritteet, lauseenvastikkeet sekä muut vastaavat nominaaliset verbirakenteet (Kotus 2013). Katson aiheelliseksi tarttua johonkin sellaiseen, mikä tyypillisesti koetaan vaikeaksi ymmärtää, ja tarkastella, minkälaisin strategioin tällaiset vaikeiksi koetut ja katsotut elementit on selkokielessä ratkaistu.

Näin ollen tavoitteeni on selvittää, eroavatko selkokielisten informoivien viranomaistekstien nominaalimuotojen määrät niiden yleiskielisistä vastineista ja millä tavalla. Tavoitteeni on myös kartoittaa, minkälaisia käännösstrategioita nominaalimuotojen kohdalla on käytetty ja minkälaisiin käännösratkaisuihin niiden osalta on päädytty. Tarkoitukseni on myös arvioida, miten tehdyt käännösratkaisut suhteutuvat selkokielen kriteereihin, jotka tässä tutkimuksessa ymmärrän väylänä kohdetekstin yhteen oletettuun skopokseen, ymmärrettävyyteen (skopoksesta tarkemmin luvussa 4.2). Tutkimuskysymykseni ovat siis seuraavat:

1. Kuinka paljon informoivissa selko- ja yleiskielisissä viranomaisteksteissä käytetään verbien nominaalimuotoja?

2. Minkälaisia käännösstrategioita aineistossa olevien nominaalimuotojen kohdalla on käytetty?
3. Minkälaisia ovat aineistossa esiintyvät tyypillisimmät käännösratkaisut?
4. Miten aineiston tyypillisimmät käännösratkaisut suhteutuvat selkokielen kriteereihin ja siten kohdetekstien oletettuun skopokseen ymmärrettävyydestä?

Tutkimuskysymyksiin vastaamalla pyrin paitsi tuottamaan yhtäältä uutta ja toisaalta aiempiin tutkimuksiin verrattavaa tietoa selkokielisistä teksteistä, myös arvioimaan, toteutuvatko selkokielen ohjeistukset myös käytännössä. Tutkimuksen käännösteoreettisella näkökulmalla pyrin lähestymään selkokieltä uudenslaisista tulokulmista ja näin osaltani myös laajentamaan selkokielen tutkimisen kenttää.

1.3 Tutkielman rakenne

Tässä johdantoluvussa olen lyhyesti taustoittanut ja perustellut tutkimukseni lähtökohtia sekä esitellyt tutkimuskysymykseni. Tämän tutkielman toinen, kolmas ja neljäs luku käsittelevät tutkimuksen teoreettista taustaa ja avaavat johdannossa esittelemiäni tutkimuksen lähtökohtia tarkemmin. Toisessa luvussa käsittelen selkokieltä esittelemällä selkokielen ohjeistusta, taustoja, tutkimusta ja kohderyhmiä. Kolmannessa luvussa käsittelen verbien nominaalimuotoja ja täsmennän, mitä niillä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa ja miksi katson juuri niiden tarkastelun olennaiseksi. Neljännessä luvussa puolestaan kuvailen tutkimuksen käännösteoreettista taustaa ja esittelen, millä tavalla hyödynnän käännöstiedettä tässä tutkimuksessa. Pohdin myös selkokielistämisen suhdetta kääntämiseen.

Viidennessä luvussa paneudun sekä tutkimusaineistoni että tutkimusmenetelmieni tarkempaan esittelyyn ja kuvailen tutkimuksen eri vaiheita. Kuudennessa luvussa esittelen tutkimustuloksieni ja vastaan esittämiini tutkimuskysymyksiin. Tuloksista esitän sekä määrällistä että laadullista tietoa, analysoin tulosten merkitystä selkokielen kannalta ja vertaan tuloksia myös aiempiin tutkimuksiin. Seitsemännessä luvussa kokoan tärkeimmät huomiot yhteen ja esittelen niiden pohjalta tekemäni päätelmät sekä arvioin saatujen tutkimustulosten laatua ja merkitystä. Lopuksi pohdin myös, mihin tämän tutkimuksen perusteella voisi seuraavaksi olla kannattavaa kiinnittää huomiota.

2 Selkokieli

2.1 Mitä on selkokieli?

Selkokieli on siis yleiskieltä helpompi kielimuoto. Se ei ole oma kielsensä vaan yksi suomen kielen muodoista. Tähän perustuen selkokieli noudattaa siis suomen yleiskielen sääntöjä, kuten kielioppia ja oikeinkirjoitusta (Leskelä 2019, 95). Yleiskieli puolestaan on normitettu suomen kielen muoto, joka ei sisällä erikoiskielten, kuten lääketieteen, sanastoa. Vaikka selkokielellä ja yleiskielellä onkin samaa kosketuspintaa, ne myös eroavat merkittävästikin toisistaan. Tämän lisäksi on hyvä huomata, ettei selkokieli tarkoita samaa kuin mikä tahansa selkeä kieli. Selkeällä yleiskielellä tarkoitetaan yleisesti selkeää ja ymmärrettävää kieltä, kun taas selkokieli on vielä selkeäkin yleiskieltä helpompi kielen muoto. (Leskelä 2019, 95.)

Arkipuheessa selkokieli ja selkeä yleiskieli saattavat siis sekoittua, ja selkokielellä saatetaan tarkoittaa kaikkia sellaisia kielimuotoja, jotka koetaan esimerkiksi erikoiskieliä helpommiksi ja ymmärrettävämmiksi. Esimerkiksi varsinkin internetistä löytyy materiaalia, jota nimitetään selkokielisiksi, mutta joka tarkemman tarkastelun jälkeen osoittautuu olevan ainakin osittain selkokielen kriteereiden vastaista. Tällaisilta materiaaleilta näyttäisi aina puuttuvan myös niin kutsuttu selkotunnus. Selkotunnus on symboli, logo, joka voidaan myöntää sellaiselle julkaisulle, joka vastaa selkokielen kriteereitä. Selkotunnus on siis tae siitä, että julkaisu on selkokielinen. Tunnus on ilmainen, ja Suomessa sen voi myöntää vain Selkokeskus. (Tieteen termipankki 2024.) Näin ollen kaikki selkokielisiksi kuvailtu materiaali ei välttämättä todellisuudessa ole todella selkokieltä. Varmasti selkokielisen julkaisun tunnistaa kuitenkin selkotunnuksesta.

Selkokielellä on oma, yleiskieltä rajatumpi kohderyhmänsä, ja tähän kohderyhmään lukeutuvia kutsutaan usein selkokielen tarvitsijoiksi. Selkokielen tarpeeseen voi olla monenlaisia syitä, ja tarve voi olla paitsi kokoaikaista myös vain väliaikaista (Leskelä 2019, 85). Selkokielen tarvitsijat eivät kuitenkaan ole siinä mielessä yksi yhtenäinen ryhmä, että siihen kuuluvat tulevat monenlaisista taustoista ja ovat kukin yksilöitä myös selkokielen tarpeen suhteen (Mäkinen 1995, 84; Leskelä 2019, 97). Selkokielen tarvitsijoita onkin pyritty jaottelemaan erilaisiin ryhmiin esimerkiksi selkokielen tarpeen syyn perusteella. Tänä päivänä syyt selkokielen tarpeeseen jaetaan tavallisesti kolmeen ryhmään, jotka ovat:

- 1) synnynnäiset neurobiologiset syyt (esimerkiksi kehitysvamma, lukivaikeus, dysfasia)

- 2) sairauden tai vamman vuoksi elinaikana heikentynyt kielitaito (esimerkiksi muistisairaudet, loukkaantumiset)
- 3) suomi tai ruotsi ei ole äidinkieli (esimerkiksi maahanmuuttajat)
(Juusola 2019, 4).

Yksi selkokielen tarvitsija voi kuitenkin kuulua useampaankin kuin vain yhteen edellä esitettyyn ryhmään tai vaikka kaikkiin niistä. Edellä esitetty jaottelu kuvaa kuitenkin yleisellä tasolla sitä, minkälaisia syitä selkokielen tarpeelle yleisimmin on, ja kuinka selkokielen tarve voi olla paitsi elinikäistä myös vain väliaikaista. Yhteistä kaikille selkokieltä tarvitseville kuitenkin on, että selkeäkin yleiskielinen teksti on heille liian vaikeaa lukea ja ymmärtää (Sainio 1994, 11).

2.2 Selkokieli tutkimus- ja kehittämiskohteena

Selkokielen tarve huomattiin Suomessa 1970-luvun lopulla, kun havaittiin, että mukauttamalla yleiskielisiä tekstejä selkokielelle pystyttiin tarjoamaan osalle kehitysvammaisista paremmat mahdollisuudet osallistumiseen ja ymmärtämiseen (Kartio 2009, 8). Varsinainen selkokielen kehittäminen alkoi 1980-luvulla (Uotila 2020, 307), ja vuonna 1989 valmistui ensimmäinen kartoitus selkokielen tarvitsijoista. Tällöin heitä arvioitiin olevan Suomessa noin 100 000–200 000 henkilöä. Kyseisessä kartoituksessa ei kuitenkaan otettu vielä huomioon kaikkia niitä henkilöitä, joiden voidaan katsoa kuuluvan selkokielen tarvitsijoihin, sillä esimerkiksi vanhukset, lukivaikeuksiset ja maahanmuuttajat jäivät tuolloin vielä arvion ulkopuolelle. (Virtanen 1989, 6.) Vakiintuneen ja tunnustetun aseman selkokieli sai 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa (Sainio 1994, 13), mutta vasta 2000-luvulla selkokieli vakiinnutti paikkansa saavutettavuuskeskustelussa osana kognitiivista saavutettavuutta (Uotila 2020, 308). Vuonna 2000 Suomeen perustettiin Selkokeskus, joka kehittää selkokieltä ja edistää sen asemaa Suomessa (Uotila 2020, 308). Vuonna 2018 perustettiin lisäksi Klaara-verkosto, jonka tavoite on paitsi edistää selkokielen tutkimusta myös tutkijoiden sekä muiden selkokielestä kiinnostuneiden yhteistyötä (Klaara).

Alkuvuosinaan selkokieltä kehitettiin lähinnä käytännön tarpeisiin esimerkiksi julkaisemalla selkokielistä materiaalia (Uotila 2020, 311), mutta vähitellen työ laajeni myös teoreettisempaan suuntaan, jolloin kiinnostus oli ensisijaisesti määrällisessä tiedossa (Leskelä 2019, 86). 1990-luvulla siirryttiin enenevässä määrin laadullisempaan tutkimukseen, jolloin keskityttiin erityisesti tekstin laadullisiin ominaisuuksiin, ja ajan mittaan on ryhdytty soveltamaan

selkokieltä yhä enemmän myös puhuttuun kieleen (Leskelä 2019, 86). Ensimmäinen selkokieltä koskeva väitöskirja ilmestyi vuonna 1998 (Vinni), ja tämän jälkeen on ilmestynyt vielä kaksi muutakin väitöskirjaa vuosina 2010 (Kulkki-Nieminen) ja 2022 (Leskelä). Näistä viimeksi mainittu käsittelee nimenomaan puhuttua selkokieltä. Kuluneiden vuosien aikana selkokielestä on tehty myös yhä enenevässä määrin kandidaatintutkielmia, pro gradu -tutkielmia sekä muita opinnäytetöitä.

1990-luvulta lähtien Suomi on tehnyt selkokielen edistämiseksi myös kansainvälistä yhteistyötä etenkin muiden Pohjoismaiden kanssa. Viime aikoina yhteistyö on kuitenkin keskittynyt erityisesti Keski-Eurooppaan. Pohjoismaissa selkokieli käsitetään hyvin pitkälti samalla tavalla, mutta esimerkiksi muualla Euroopassa käsityksissä on hieman enemmän eroja. (Leskelä 2019, 86.) Esimerkiksi Leskelä (2019, 90) kuvailee, että Suomessa käsitys selkokielestä ja sen periaatteista on jokseenkin joustava, kun taas esimerkiksi Saksassa se on tiukempi ja normitetumpi. Saksassa selkokieleen liittyvä toiminta on alkanut vasta 2000-luvulla, eli huomattavasti myöhemmin kuin Suomessa. Tästä huolimatta selkokielen tutkimuksella on Saksassa jo nyt vankka asema, ja selkokielen tutkimus näyttäisikin etenevän siellä nopeammin kuin muualla maailmassa. Lisäksi Saksassa selkokieli on nykyään osa Saksan lainsäädäntöä, ja esimerkiksi valtion viranomaisten täytyy tuottaa verkkopalvelujaan myös selkokielellä. (Maaß ym. 2021, 192–193.) Myös käännotieteellinen näkökulma on mukana tämän päivän Saksan selkokielen tutkimuksessa vahvemmin kuin Suomessa (ks. tarkemmin luvusta 4.1).

2.3 Selkokielen mittari

Selkokielen mittari on apuväline, jonka avulla voidaan arvioida tekstin selkokielisyyttä (Selkokeskus 2022, 1). Se perustuu pisteytysjärjestelmään, jossa tekstin eri osille ja ominaisuuksille annetaan pisteitä sen mukaan, kuinka hyvin ne vastaavat selkokielen kriteereitä. Kriteerit on jaettu kahteen osaan: pääkriteereihin ja muihin kriteereihin. Pääkriteerit keskittyvät tekstikokonaisuuteen ja muut kriteerit yksityiskohtaisemmin tekstin eri osa-alueisiin, kuten sanoihin, kielen rakenteisiin sekä tekstin ulkoasuun ja kuvitukseen. (mts., 3–4.) Tämänhetkisessä selkokielen mittarissa on yhteensä 96 kriteeriä, ja parhaiten mittari soveltuu juuri informoivien tekstien arviointiin (mts., 2). Selkokielen mittari on kehitetty Selkokeskuksessa, mutta sen kehittämiseen on osallistunut myös esimerkiksi Kotimaisten kielten keskus. Mittari on tarkoitettu ensisijaisesti selkokielen asiantuntijoille sekä kielentutkijoille. (mts., 1.) Tämänhetkinen selkokielen mittari on järjestyksessään toinen, ja se julkaistiin vuonna 2022, joten se on myös ajantasainen. Ensimmäinen selkokielen mittari julkaistiin vuonna 2018. Edeltäjänsä

verrattuna tämänhetkisessä mittarissa tuodaan paremmin esille ne seikat, joissa selkokieli eroaa yleiskielestä. Lisäksi mittarin yleistä käytettävyyttä on paranneltu. (mts., 2.)

Tässä tutkimuksessa hyödynnän selkokielen mittaria erityisesti, kun vastaan kolmanteen tutkimuskysymykseeni ja arvioin aineistossa esiintyvien nominaalimuotojen käännostratkaisuja (käännostratkaisuihin tarkemmin luvussa 4.3). Käytän selkokielen mittaria kiintopisteenä sille, miten aineiston selkokielisissä teksteissä tehdyt nominaalimuotojen käännostratkaisut vastaavat selkokielen tekstin yhtä oletettua skoposta, ymmärrettävyyttä (skopoksesta tarkemmin luvussa 4.2). Koska suurin osa selkokielen mittarin kriteereistä koskee muita kuin nominaalimuotoja, olen poiminut tähän alle ne kriteerit, jotka ovat tässä tutkimuksessa olennaisia. Täsmällisyyden vuoksi esitän kriteerit suorina lainauksina sisällyttäen lainauksiin myös kriteereissä esitetyt esimerkit:

- ”Teksti ei ole liian tiivistä, myöskään yhteen lauseeseen ei ole pakattu liikaa asiaa.”
- ”Lukijalle tarkoitetut toimintaohjeet ilmaistaan selkeästi ja yksiselitteisesti. Tekstissä erotetaan kielellisesti, mikä on lukijalle pakollista (*täytyä, pitää*), mikä taas mahdollista tai suositeltavaa (*voida, kannattaa*).”
- ”Tekstissä ei ole huomattavan paljon vaikeaksi arvioitavia kielen rakenteita.”
- ”Lauseet ja virkkeet ovat pääosin lyhyitä.”
- ”Substantiiveilla ei ole monimutkaisia määritteitä, kuten partisiippirakenteita (*maasta lähteneet henkilöt, koulutukseen liittyvät materiaalit, lääkäriltä saamasi ohje*).”
- ”Tekstissä ei ole lauseenvastikkeita eikä muita vastaavia infiniittisiä rakenteita (*Voidakseen osallistua opiskelijan täytyy ilmoittautua etukäteen. Jos haluat terveyttäsi selvitetävän, ota yhteyttä. Allekirjoittamatta jäänyttä hakemusta ei käsitellä*).”
- ”Verbit ovat pääosin preesensissä (*lähetät*) ja imperfektissä (*lähetit*). Perfektiä ja pluskvamperfektiä (*olet lähettänyt, olit lähettänyt*) käytetään vain, jos tekstin aikasuhteet sitä vaativat.”
- ”Substantiiveilla ei ole useita määritteitä (*Sairastuminen voi olla vakava, vaarallinen ja pelottava asia*).”

- ”Yhteen kuuluvat sanat, kuten verbiliitot ja verbien rektion mukaiset ilmaukset, esitetään peräkkäin tai mahdollisimman lähekkäin (*Päätös vaikuttaa ensi kuun alusta alkaen asumistukeesi.* > *Päätös vaikuttaa asumistukeesi ensi kuun alusta alkaen*).”
- ”Tekstissä käytetään passiivia vain silloin, kun tekijä ei ole tiedossa tai tekijän mainitseminen ei ole olennaista (*Presidentinvaalit järjestetään kuuden vuoden välein. Talo on rakennettu 1920-luvulla.*).”
- ”Lauseessa ei esitetä kaksinkertaista kieltoa (*Laskuja ei saa jättää maksamatta*).”

(Selkokeskus 2022, 8–14.)

Edellä esitetyt kriteerit ovat olennaisia tässä tutkimuksessa siksi, että ne koskevat nominaalimuotoja joko suoraan tai välillisesti. Esimerkiksi, vaikka ensiksi mainitussa kriteerissä ei suoraan puhuta juuri nominaalimuodoista, kriteeri liittyy kuitenkin välillisesti erityisesti partisiippimääritteisiin ja lauseenvastikkeisiin: vaikka ne saattavat yhtäältä lyhentää virkettä, ne yleensä myös tekevät siitä sisällöltään liian tiiviin.

3 Verbiin nominaalimuodot

3.1 Infinitiivit ja partisiipit

Verbiin nominaalimuodot eli infiniittiset muodot eivät ole täysin yksiselitteinen kategoria, sillä ne toimivat yhtäältä verbiin ja toisaalta nominien tapaan. Ne voivat esimerkiksi saada verbeille ominaisia laajennuksia, kuten objektin, mutta finiittiverbeistä poiketen niillä ei ole modusta eikä tempusta. Nominien nominaalimuodot muistuttavat puolestaan esimerkiksi siten, että niillä on vähintään osittainen sijataivutus. Lisäksi osassa nominaalimuotoja persoonaa voidaan ilmaista samalla tavalla kuin substantiiveissakin eli possessiivisuffiksilla verbeille ominaisen persoonapäätteen sijasta (VISK § 119, § 490.) Toisin sanoen verbiin nominaalimuodot ovat ikään kuin verbiin ja nominien rajakäyntiä. Tyypillisesti ne kuitenkin katsotaan verbiinmuodoiksi (Koivisto 2013, 39), joskaan aina ero nominikategoriaan ei ole aivan selvä (esim. VISK § 632; Koivisto 2013, 352–353).

Verbiin nominaalimuodot jaetaan tyypillisesti kahtia infinitiiveihin ja partisiipeihin. Näistä partisiipit ovat nominaalisempia kuin infinitiivit, sillä infinitiiveillä on vain osittainen sijataivutus eikä lainkaan nomineille tyypillistä lukutaivutusta. Partisiipeilla puolestaan on täysi nominien sija- ja lukutaivutus sekä adjektiiveille ominainen taivutus vertailuasteissa. (VISK § 119, § 490.) Yleisesti ottaen infinitiivit vastaavat paljolti substantiiveja ja partisiipit puolestaan paljolti adjektiiveja. Infinitiivit muodostavat infinitiivilausekkeita, jotka voivat toimia lauseessa substantiivilausekkeen tavoin subjektina, objektina, adverbiaalitäydennyksenä tai adverbiaalimääritteenä. Partisiippilausekkeet puolestaan vastaavat tyypillisesti adjektiivilausekkeita, eli ne voivat toimia lauseessa substantiivin määritteenä, predikatiivina tai predikatiiviadverbiaalina. (VISK § 490.) Edellä mainittujen lisäksi nominaalimuodot esiintyvät myös esimerkiksi liittotempuksissa, verbiketjuissa sekä verbiliitoissa (VISK § 493–495, § 521).

Tässä tutkimuksessa tarkastelen A-, MA- ja E-infinitiivejä sekä VA-, NUT-, TU- ja MA-agenttipartisiippeja. Nimitän niitä Isoa suomen kielioppia (§ 492, § 521) mukailen niiden tunnusten mukaan, eli en kutsu esimerkiksi infinitiivejä niiden aiempien nimitysten mukaan 1., 2., ja 3. infinitiiviksi. Mukailen Isoa suomen kielioppia myös siinä, mitä käsitän tässä verbiin nominaalimuodoiksi: esimerkiksi kolmen edellä mainitun infinitiivin lisäksi aiemmin on erotettu myös 4. ja 5. infinitiivi, mutta Ison suomen kieliopin (§ 492) tavoin en katso niitä tässä nominaalimuodoiksi. Edellä mainittujen neljän partisiipin lisäksi Iso suomen kielioppi (§ 521) erottaa vielä viidennenkin partisiipin, mAtOn-kieltopartisiipin, jota en kuitenkaan sisällytä

tähän tutkimukseen. Kieltopartisiippi oli tarkoitus alun perin ottaa mukaan tarkasteltavaksi, mutta koska se esiintyy koko aineistossa leksikaalistumattomana vain kaksi kertaa (leksikaalistumisesta lisää luvussa 3.3), sen tarkastelu ei liene kovin tarkoituksenmukaista, ja siksi olen jättänyt sen tarkastelun ulkopuolelle.

Sisällytän tutkimukseen edellä mainituista tässä tarkasteltavista nominaalimuodoista myös niiden nippumorfeemeiksi kiteytyneet muodot (ks. esim. VISK § 123), kuten VA-partisiipista muodostetut *-vAn* ja *-tAvA*. Ne ovat rakenteina kompleksisia, ja oletan niitä esiintyvän ainakin aineiston yleiskielisissä teksteissä, joten katson ne siksi tässä olennaisiksi. En kuitenkaan käsittele niitä erillisinä muotoina, vaan tarkastelen niitä kantanominaalimuotonsa mukaan. Näin ollen luokittelen siis esimerkiksi nesessiivisen verbiliiton *on tehtävä* nominaalisen osan VA-partisiipiksi, josta sen voidaan katsoa olevan lähtöisin.

3.2 Verbiien nominaalimuodot selkokielessä

Suurin osa verbiien nominaalimuodoista katsotaan selkokielessä pääosin vaikeiksi kielen rakenteiksi, ja siten niitä on siis selkokielessä syytä välttää. Aivan kaikki nominaalimuodot eivät kuitenkaan välttämättä ole vaikeita, ja esimerkiksi Leskelän (2019, 146–147) mukaan nominaalimuodoista A-infinitiivin nominatiivi voidaan katsoa jopa helpoksi kielen rakenteeksi sen yleisyyden vuoksi. Lisäksi MA-infinitiivin illatiivin ja VA-partisiipin nominatiivin hän sijoittaa helppojen ja vaikeiden rakenteiden välimaastoon eli katsoo ne selkokielessä mahdollisiksi tietyissä tapauksissa. MA-infinitiivin illatiivin hän kuvailee olevan mahdollinen verbiketjuissa¹, ja VA-partisiipin nominatiivin hän katsoo olevan mahdollinen lyhyissä lauseissa. Kaikki muut nominaalimuodot ja niiden taivutusmuodot hän luokittelee vaikeiksi ja siksi selkokielessä vältettäviksi. (Leskelä 2019, 146–147.)

Tässä kohdin täsmennän kuitenkin, mitä tarkoitan tässä tutkimuksessa verbiketjulla ja toisaalta myös verbiliitolla, sillä eri aikoina niillä on tarkoitettu ja voidaan edelleenkin tarkoittaa hieman eriäviä tapoja hahmottaa tiettyjä useamman verbin yhdistelmiä (ks. esim. VISK § 498). Tässä tutkimuksessa käsitän verbiketjut ja verbiliitot Ison suomen kieliopin esittämällä tavalla. Sen mukaan verbiketju on kaksi- tai useampiosainen predikaatti, jossa ketjun apuverbi on modaalinen tai muuten abstrakti (esimerkiksi *kannattaa*, *täytyä*, *voida*) ja pääverbi puolestaan on nominaalimuotoinen. Useimmiten verbiketjun nominaalimuoto on A-infinitiivin

¹ Leskelä (2019) ja selkomittari (Selkokeskus 2022) käyttävät tässä kohdin ilmausta verbiliitto. Olen kuitenkin korvannut sen tässä käsitteellä verbiketju, sillä seuraan tässä Ison suomen kieliopin esittämää jakoa verbiketjuihin ja verbiliittoihin (ks. esim. VISK § 451, § 498).

nominatiivi, mutta joidenkin verbien (esimerkiksi *alkaa, pyrkiä*) kanssa myös MA-infinitiivin illatiivi on mahdollinen. Lisäksi vaikutelmaverbien (esimerkiksi *näyttää, osoittautua*) yhteydessä ketjun nominaalinen osa voi olla myös VA-partisiippipohjainen nippumorfeemi *-vAn*. Verbiketjulla ilmaistaan modaalisuutta, kuten mahdollisuutta, välttämättömyyttä ja todennäköisyyttä. (VISK § 496.) Verbiliitto puolestaan on Ison suomen kieliopin (§ 451) mukaan apu- ja pääverbin muodostama vakiintunut rakenne, jonka apuverbi on tyypillisesti *olla* tai *tulla* ja pääverbi nominaalimuotoinen. Nominaalimuoto on tällöin kiteytynyt nippumorfeemi, kuten *-tAvA* (*on tehtävä*) tai *-tAvissA* (*on tehtävissä*). Verbiliitto voi olla myös sellaisen apu- ja pääverbin yhdistelmä, joka muodostaa kokonaan toisen, osiensa merkityksestä erillisen merkityskokonaisuuden. Tällainen verbiliitto on esimerkiksi *tulla tekemään* -rakenne silloin, kun sillä ilmaistaan futuuria. (VISK § 451.)

Koska, kuten tämän luvun alussa mainitsin, nominaalimuodot eivät välttämättä ole kaikissa käyttöyhteyksissään selkokielen kriteerien vastaisia, olen tätä tutkimusta varten eritellyt, missä yhteyksissä kukin nominaalimuoto katsotaan selkokielessä vaikeaksi ja missä ei. Tämän yhteenvedon perustan luvussa 2.3 esittämiini selkokielen mittarin kriteereihin (Selkokeskus 2022) sekä Leskelän (2019, 146–147) luokitteluun helpoista ja vaikeista nominaalimuodoista. Selkokielen mittari ja Leskelän luokittelu eivät kuitenkaan ole aivan yksiselitteisiä, ja siksi olen tehnyt joitakin täsmennyksiä jaotteluun. Esimerkiksi VA-partisiippi voi katsoakseni olla vaikea, vaikka se olisikin nominatiivissa ja lyhyessä lauseessa. Esimerkiksi nesessiivinen verbiliitto *on tehtävä* on rakenteena sikäli vaikea, että se on paitsi partisiippirakenne myös passiivipohjainen. Näin ollen täydennän, että VA-partisiippia on mahdollista käyttää, jos se on nominatiivissa ja lyhyessä lauseessa mutta ei verbiliitossa eikä myöskään lauseenvastikkeessa.

Alla on tekemäni yhteenvedo nominaalimuodoista ja niiden käyttöyhteyksistä sen mukaan, katsotaanko ne selkokielessä vaikeiksi vai ei. Tätä yhteenvedoa hyödynnän erityisesti, kun luvussa 6 vastaan tutkimuskysymyksiin 1 ja 3: erittelen aineiston lähde- ja kohdeteksteissä olevien selkokielessä vaikeiksi katsottujen nominaalimuotojen esiintymismääriä ja arvioin aineiston käytetyimpiä käännösratkaisuja. Yhteenvedo nominaalimuodoista on seuraavanlainen:

- **A-infinitiivi.** A-infinitiivin nominatiivi on selkokielessä useimmiten mahdollinen, koska se on niin yleinen ja siksi helpoksi katsottu. Vaikeita käyttöyhteyksiä ovat kuitenkin sellaiset verbiketjut, joiden osat ovat tarpeettomasti erillään tai muuten kovin kaukana toisistaan. A-infinitiivin translatiivi puolestaan on aina vaikea rakenne.

- **MA-infinitiivi.** MA-infinitiivin illatiivi katsotaan selkokielessä mahdolliseksi, jos se on verbiketjussa. A-infinitiivin tapaan verbiketjussakin MA-infinitiivin illatiivi on kuitenkin vaikea, jos verbiketjun osat ovat tarpeettomasti erillään tai muuten kovin kaukana toisistaan. Muut MA-infinitiivin illatiivin käyttöyhteydet sekä muut MA-infinitiivin sijamuodot (inessiivi, elatiivi, adessiivi ja abessiivi) katsotaan selkokielessä vaikeiksi.
- **E-infinitiivi.** E-infinitiivin molemmat sijamuodot (inessiivi ja instruktiivi) kaikissa käyttöyhteyksissään katsotaan selkokielessä vaikeiksi.
- **VA-partisiippi.** VA-partisiippi katsotaan selkokielessä mahdolliseksi, jos se on nominatiivissa ja lyhyessä lauseessa mutta ei verbiliitossa tai lauseenvastikkeessa. Muut VA-partisiipin käyttöyhteydet ja sijamuodot (täysi sijataivutus) katsotaan selkokielessä vaikeiksi.
- **NUT-partisiippi.** NUT-partisiippi katsotaan selkokielessä mahdolliseksi liittotempuksessa, jos liittotempus on tekstin aikasuhteiden kannalta välttämätön. Muissa käyttöyhteyksissä ja sijamuodoissa (täysi sijataivutus) NUT-partisiippi katsotaan selkokielessä vaikeaksi.
- **TU-partisiippi.** TU-partisiippi katsotaan selkokielessä mahdolliseksi liittotempuksessa, jos liittotempus on tekstin aikasuhteiden kannalta välttämätön ja sen ilmaisema passiivimuoto selkokielen kriteerien mukaan mahdollinen. Passiivia voi käyttää selkokielisessä tekstissä vain silloin, kun tekijää ei tiedetä tai tekijän mainitsemisella ei ole virkkeen ymmärtämisen kannalta merkitystä. Muissa käyttöyhteyksissä ja sijamuodoissa (täysi sijataivutus) TU-partisiippi katsotaan selkokielessä vaikeaksi.
- **MA-agenttipartisiippi.** MA-agenttipartisiipin kaikki sijamuodot (täysi sijataivutus) kaikissa käyttöyhteyksissään katsotaan selkokielessä vaikeiksi.

3.3 Leksikaalistuneet ja leksikaalistumattomat nominaalimuodot

Koska tässä tutkimuksessa tarkastelen verbien nominaalimuotoja nimenomaan verbaalisina rakenteina, olen jättänyt tutkimuksen ulkopuolelle sellaiset nominaalimuotoiset ilmaukset, joiden katson olevan leksikaalistuneita: leksikaalistuttuaan nominaalimuotoiset ilmaukset eivät ole enää nykykielessä verbejä vaan esimerkiksi adjektiiveja, substantiiveja ja adverbeja. Tämä ei kuitenkaan ole ollut aivan yksinkertaista, sillä leksikaalistuminen ei ole tarkkarajaista, vaan

se on asteittaista ja vaiheittaista. Tästä syystä moni sana on esimerkiksi sanaluokkajaossa väli-
maastossa: läheskään aina ei voi täysin yksimielisesti määrittää jotakin sanaa (varsinkaan
morfologisesti kompleksista) vain yhteen sanaluokkaan. Esimerkiksi Koivisto (2013, 347) to-
teaa, ettei leksikaalistuminen ole mitenkään mitattava asia, vaan se perustuu pitkälti siihen,
miten kielenkäyttäjä itse ymmärtää ja tarkoittaa kyseisen sanan ja sen sisäisen rakenteen.

Näin ollen olen määritellyt tutkimustani varten kriteerit, joiden perusteella olen erotellut leksi-
kaalistuneet ja leksikaalistumattomat nominaalimuodot toisistaan. Erityisesti leksikaalistumi-
nen koskee tässä partisiippien leksikaalistumista adjektiiviksi ja joskus substantiiviksi (*luo-
tettava, tehtävä*). Lisäksi esimerkiksi MA-infinitiivin abessiiveja (*huolimatta, välttämättä*), E-
infinitiivin instruktiiveja ja inessiiveja (*johtuen, mennessä*) sekä A-infinitiivin translatiiveja
(*nähdäkseni, tietääkseni*) on leksikaalistunut adverbeiksi. Perustan erotteluni Helinä Koivis-
ton (1987, 26–31, 134–135) tutkimukseen sekä Ison suomen kieliopin määrittelyihin (§ 62, §
246, § 390, § 630–632), joissa molemmissa keskeistä on sanan nominaalimuotoisen asun ja
mahdollisen taivutusmuodon vakiintuminen käyttöön sellaisenaan. Tällöin sanan merkityskin
on usein eriytynyt sen alkuperäisestä, verbaalisesta merkityksestään, abstraktimpaan suuntaan.
Leksikaalistuneiden partisiippien kohdalla myös partisiipin ilmaisemat aikasuhteet hämärty-
vät, ja verbille ominaisten määritteiden sijaan partisiippi saa adjektiivien määritteitä (VISK §
632). Lisäksi Ison suomen kieliopin (§ 531) mukaan vähänkään adjektiivistunut partisiippi ei
myöskään vastaa relatiivilauseetta, vaikka se periaatteessa voisi kieliopillisesti ollakin mahdol-
linen. Isossa suomen kieliopissa (VISK § 630, § 631) todetaan myös kaksi erityisen selvää,
joskaan ei täysin aukotonta, merkkiä partisiipin adjektiivistumisesta: partisiippiin voi liittää
kieltoprefiksin *epä-* tai partisiippi on sanakirjassa hakusanana.

Näin ollen olen tarkistanut leksikaalistuneiksi vähänkin epäilemäni nominaalimuodot alla lue-
telluilla kriteereillä. Kyseessä on siis leksikaalistuma, jos jokin seuraavista ehdoista täyttyy:

- nominaalimuotoinen ilmaus on vakiintunut käyttöön sellaisenaan
- nominaalimuotoisen ilmauksen merkitys on selvästi eriytynyt sen alkuperäisestä mer-
kityksestä
- nominaalimuotoinen ilmaus esiintyy sanakirjan hakusanana
- partisiippimuotoisen ilmauksen kyky ilmaista aikasuhteita on selvästi hämärtynyt
- partisiippimuotoinen ilmaus ei vastaa relatiivilauseetta

- partisiippimuotoiseen ilmaukseen voi liittää kieltoprefiksin *epä-*.

Sanakirjana olen käyttänyt tässä sähköistä Kielitoimiston sanakirjaa. Ensinnäkin Kielitoimiston sanakirja on luotettava ja sähköisessä muodossaan nopea käyttää, ja lisäksi sitä päivitetään säännöllisesti. Tämän tutkimuksen teon hetkellä kyseisen sanakirjan uusin päivitys on julkaistu vuonna 2022 (Kotus A) eli noin kaksi vuotta sitten. Toisekseen Iso suomen kielioppi viittaa usein Suomen kielen perussanakirjaan, esimerkiksi mainitessaan, että Suomen kielen perussanakirjassa on noin 880 partisiippimuotoista hakusanaa (ks. esim. VISK § 631). Kielitoimiston sanakirjaa kuvaillaan Perussanakirjan jatkajaksi (Kotus B), ja koska mukailen tässä tutkimuksessani monilta osin Ison suomen kieliopin määritelmiä ja käsityksiä, on Kielitoimiston sanakirja siis siinäkin mielessä looginen valinta.

Koska leksikaalistuminen on asteittaista eikä mitenkään tarkkarajaista, kriteereistä huolimatta aina ei ole täysin selvää, onko kyse leksikaalistuneesta vai leksikaalistumattomasta ilmauksesta. Lisäksi joillakin nominaalimuotoisilla ilmauksilla on sekä leksikaalistunutta että leksikaalistumatonta käyttöä, eikä näissäkään tapauksissa pysty aina varmuudella sanomaan, kummasta on kyse (VISK § 536, § 632). Alla on esimerkki tällaisesta tapauksesta tutkimusaineistoni tekstiparista L1 ja K2:

- 1) Tämän vuoksi uimahallissa on **rajoitettu** uintiaika, joka on tyypillisesti 1–2 tuntia (L1).
- 2) Jotta ruuhkia ei syntyisi ja mahdollisimman moni voisi harrastaa vesiliikuntaa, uima-aika on **rajoitettu** (K1).

Yleisesti ottaen rajoitettu-sana on leksikaalistunut, sillä se esiintyy esimerkiksi Kielitoimiston sanakirjan hakusanana. Sillä on kuitenkin myös leksikaalistumatonta käyttöä liittotempuksissa. Kun partisiippi on yksikön nominatiivissa, sen ilmiäsu on sama sekä leksikaalistuneessa että leksikaalistumattomassa käytössä (VISK § 536). Esimerkissä 1 lähdetekstin *rajoitettu* on leksikaalistuneessa käytössä, kun taas esimerkin 2 vastaavasta ilmauksesta ei voi olla aivan varma. Se voi olla leksikaalistunut ja tässä yhteydessä predikatiiviadverbiaali, mutta yhtä hyvin se voi olla leksikaalistumaton liittotempus, tässä tapauksessa perfekti. Esimerkissä 2 sijamuoto ja sanajärjestyskään eivät paljasta varmaksi, kummasta on kyse, sillä lauseen subjekti on yksikössä eikä partisiippi-ilmauksella ole tässä laajennuksia, joiden perusteella voisi erottaa, onko kyse liittotempuksesta vai predikatiivista (ks. esim. VISK § 536). Koska tällaiset

tapaukset ovat kovin epävarmoja eikä niitä oikein millään pysty erottamaan toisistaan, tässä tutkimuksessa olen varmuuden vuoksi jättänyt tällaiset tapaukset aineiston ulkopuolelle.

4 Käännösteoreettinen näkökulma

4.1 Kääntämistä vai mukauttamista?

Tällä hetkellä käännöstieteeseen nojaavaa selkokielen tutkimusta on tehty eritoten Saksassa. Esimerkiksi Hansen-Schirra ym. (2020a) ovat tutkineet selkokääntämisessä hyödynnettävää käännösteknologiaa, kuten käännösohjelmia, ja havainneet, että kieltenvälisessä kääntämisessä käytettäviä käännösohjelmia voidaan soveltaa myös kielensisäiseen kääntämiseen, joskin hieman eri periaatteilla. Hansen-Schirra ym. (2021) ovat tutkineet myös selkokääntämisen käännösstrategioita. He tutkivat käännösstrategioita eri tekstityypeistä koostuvan, virkkeittäin kohdistetun rinnakkaiskorpuksen (*Geasy corpus*) avulla, jossa kieliparina ovat saksan standardi- ja selkokieli. Tässä tutkimuksessa he havaitsivat esimerkiksi, että heidän aineistossaan tyypillisimpiä käännösstrategioita ovat tiedon lisääminen sekä strategiat, joilla tietoa asetellaan tekstiin väljemmin, kuten virkkeiden pilkkominen pienempiin osiin. Sen sijaan esimerkiksi poisto on heidän aineistossaan melko harvoin käytetty strategia.

Suomessa puolestaan selkokielelle kääntämisestä puhutaan yleensä mukauttamisena, ja käännöstieteellistä näkökulmaa on hyödynnetty vain vähän selkokielen tutkimisessa. Selkokielen ja kääntämisen yhtymäkohtia on toki pohdittu Suomessakin (ks. esim. Leskelä & Kulkki-Nieminen 2015), mutta varsinaisesti tutkimuksessa käännöstiedettä on hyödynnetty vasta harvoissa tapauksissa. Esimerkiksi Kuusi ym. (2023) ovat tutkineet opetuskokeilun kautta, minkälaisia valmiuksia kääntäjäopiskelijoilla on selkomukauttaa yleiskielisiä tekstejä ja minkälaisia käännösstrategioita he käyttävät selkomukauttaessaan. Lisäksi Kuusi ym. (2023) pohtivat laajasti kääntämisen ja selkomukauttamisen yhtymäkohtia ja sitä, mitä kääntäminen ylipäänsä on ja sopiiko käännösteoreettinen näkökulma selkokielen tutkimiseen. Samoin myös esimerkiksi Järvinen (1998) on pro gradu -tutkielmassaan esittänyt kääntämisen ja selkomukauttamisen yhteisiä piirteitä. Yhtenevyyttä nähdään erityisesti intralingvaaliseen eli kielensisäiseen kääntämiseen. Kielensisäinen kääntäminen yhtenä kääntämisen muotona on peräisin Jakobsonilta, joka jakaa kääntämisen kolmeen kategoriaan, jotka ovat interlingvaalinen eli kieltenvälisen kääntäminen, intralingvaalinen eli kielensisäinen kääntäminen sekä intersemioottinen eli eri merkkijärjestelmien välinen kääntäminen. Kielensisäisessä kääntämisessä käännösprosessi tapahtuu saman kielen sisällä toisin kuin kieltenvälisessä kääntämisessä, jossa käännösprosessi tapahtuu eri kielten välillä. (Jakobson 2007, 182.) Kielensisäistä kääntämistäkään eivät tosin kaikki miellä kääntämiseksi (ks. esim. Mossop 2016).

Vaikka kääntämisellä ja selkokielistämällä nähtäisiinkin yhteisiä piirteitä, niiden välillä koetaan olevan myös merkittäviäkin eroja. Esimerkiksi Leskelä ja Kulkki-Nieminen (2015, 51–52) toteavat yhdeksi tällaiseksi eroksi sen, että selkokielistämisessä tekstiä voi olla tarpeen muuttaa huomattavankin paljon lähdetekstiinsä verrattuna. Yksi kääntämisen perinteisistä kysymyksistä onkin käännöksen uskollisuus lähdetekstilleen (Tiittula & Kolehmainen 2020, 946), ja eriävät näkemykset käännöksen uskollisuudesta lienevätkin yksi syy sille, miksi selkomukauttaminen ja kääntäminen nähdään eri toimintoina. Esimerkiksi selkokielisen tekstin erityispiirteitä käsittelevässä väitöskirjassaan Kulkki-Nieminen (2010, 67) esittelee myös haastattelemiensa selkokirjoittajien näkemyksiä siitä, onko selkomukauttaminen kääntämistä. Haastatellut selkokirjoittajat eivät näe selkomukauttamista kääntämisenä, ja Kulkki-Nieminen päättelee haastateltavien kommenttien perusteella tämän johtunevan osittain siitäkin, että kääntäminen ymmärretään kohdetekstin melko ankaranaakin uskollisuutena lähdetekstile.

Edellä esitettyjen pohdintojen valossa on syytä pohtia vielä myös käyttämiäni lähdetekstin ja kohdetekstin käsitteitä. Tässä tutkimuksessa tarkoitan lähdetekstillä aineistoni yleiskielisiä tekstejä ja kohdeteksteillä puolestaan aineistoni selkokielisiä tekstejä. Toisin sanoen aineistoni lähdetekstit ovat yleiskielisiä tekstejä, joiden pohjalta on tuotettu niiden selkokieliset kohdetekstit. Lähde- ja kohdeteksti muodostavat tässä tutkimuksessa siis tietynlaisen terminologisen parin. Tämän tutkimuksen ulkopuolella niiden rinnalla on kuitenkin käytetty myös esimerkiksi käsitteitä lähtöteksti ja tuloteksti, joskus myös alkuteksti ja lopputeksti (Hietanen 2005, 30). Näiden termiparien käyttöön ei kuitenkaan ole täysin vakiintunut vain yhdenlaista tapaa, vaan niitä on käytetty monella tavalla yhdistellen, esimerkiksi lähtöteksti–kohdeteksti, lähtöteksti–tuloteksti tai alkuteksti–kohdeteksti (mts. 31). Hietanen (2005, 31) mukaan kuitenkin Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto sekä kääntäjien tutkintolautakunta lainsäädäntöön perustuen käyttävät käsiteparia lähdeteksti–kohdeteksti, ja tätä paria myös Hietanen (mts.) itse käyttää. Näin ollen olen käyttänyt myös tässä tutkimuksessa kyseistä käsiteparia eli lähdeteksti–kohdeteksti.

On kuitenkin mahdollista, että selkokielisellä kohdetekstillä ei ole selvää lähdetekstiä tai että lähdetekstejä voi olla useampikin kuin vain yksi. Leskelä ja Kulkki-Nieminen (2015, 51) esittävätkin, että selkokielistämisessä yhdestä tai useammasta lähdetekstistä tuotetaan kokonaan uusi, selkokielinen teksti, jossa lähdetekstinä tai -teksteinä käytetyt tekstit näkyvät eri tavoilla. Kulkki-Niemenkin (2010, 66) toteaa väitöskirjassaan, että hänen aineistossaan ilmenee kahdenlaista lähdetekstien käyttöä: ”yleiskielinen teksti voi olla selkotekstile lähtötekstin

asemassa, mutta sitä voidaan myös käyttää yhtenä lähdetekstinä muiden lähteiden ohella”.² Käännösteoreettisesta näkökulmasta nämä huomiot lähdetekstistä ja -teksteistä ovat mielenkiintoisia sikäli, että esimerkiksi Zethsen (2018, 82) esittää Touryyn (1995) pohjaten, että käännös on teksti, jolle on olemassa tai jolle on joskus ollut olemassa lähdeteksti ja joka on johdettu lähdetekstistään ja joka on suhteessa lähdetekstiinsä samankaltainen olennaisin osin, mikä puolestaan voi ilmetä monin eri tavoin riippuen käännöksen skopoksesta. Näin ollen voisi siis ajatella, että esimerkiksi ne selkokielliset tekstit, joille ei ole selvää lähdetekstiä, eivät olisi käännöksiä. Toisin sanoen ne tekstit, joille on selvä lähdeteksti, olisivat käännöksiä.

Itse lähdetekstin määritelmä on kuitenkin käännöstieteessäkin jäänyt jokseenkin epämääräiseksi ja tulkinnanvaraiseksi (Ivaska & Huuhtanen 2020, 312). Ensinnäkään lähdeteksti ei välttämättä tarkoita samaa kuin alkuperäinen teksti (esim. epäsuorat käännökset, ns. välikielikäännökset), ja toisekseen yhdellä käännöksellä, kuten selkomukautuksellakin, voi olla useampi kuin vain yksi lähdeteksti (mts. 312–313, 318). Esimerkiksi Ivaska ja Huuhtanen (2020, 321) havaitsivat lähdetekstejä vertailevassa tutkimuksessaan, että heidän aineistonaan olevat käännökset ovat käännöksiä samasta *teoksesta* mutta silti eri *lähdeteksteistä*, ja että joissakin aineiston käännöksissä on käytetty useampaa kuin vain yhtä lähdetekstiä. Näin ollen sellaisetkin selkokielliset tekstit, joille voidaan osoittaa useampi kuin yksi lähdeteksti, voisivat myös olla käännöksiä.

Tässä tutkimuksessa jaan esimerkiksi edellä esitettyjen Jakobsonin (2007), Zethsenin (2018) ja Hansen-Schirran ym. (2020) näkemyksen siitä, että kielensisäinen kääntäminen on kääntämistä ja selkokiellistäminen on – tai ainakin voi olla – kielensisäistä kääntämistä. Lisäksi tutkimuksessani jokaisella aineistossa olevalla kohdetekstillä on selvä lähdeteksti, ja osassa niistä jopa erikseen mainitaan niiden olevan tuotettu yleiskielisen vastineensa pohjalta. Näin ollen katson nimenomaan aineistossani olevista teksteistä voitavan puhua käännösinä ja niihin johdaneesta toiminnasta kääntämisenä. Toisaalta puhun selkokielelle kääntämisestä ihan jo siitäkin syystä, että hyödynnän tutkimuksessani käännöstieteen käsitteitä ja teorioita. Tutkimuksessani en ota kuitenkaan kantaa siihen, pitääkö tekstin selkokiellistämistä kutsua kääntämiseksi – se on kokonaan oma, laaja keskustelunsa, joka on parempi käydä tämän tutkielman ulkopuolella.

² Kulkki-Nieminen käyttää lähtö- ja lähdetekstien käsitteitä hieman eri tavalla kuin itse käytän tässä tutkimuksessa. Hän tarkoittaa lähtötekstillä selkokiellisen kohdetekstin pohjana olevaa yleiskielistä tekstiä, ja lähdeteksteiksi hän nimittää kaikkia niitä tekstejä, joita lähtötekstissä tai kohdetekstissä on referoitu eli käytetty lähteenä (Kulkki-Nieminen 2010, 65–66).

4.2 Ekvivalenssi ja skopos

Ekvivalenssi on käännöstieteessä keskeinen mutta myös hyvin liukuva käsite. Eri tutkijoilla on eri näkemyksiä ekvivalenssin merkityksestä, mutta suomen kielessä ekvivalenssia on usein käytetty rinnakkain vastaavuus-termin kanssa. (Ingo 1990, 96–97.) Yleisesti ottaen lähde- ja kohdetekstin välistä vastaavuutta, ekvivalenssia, voidaan tarkastella hyvinkin erilaisista lähtökohdista: sitä voidaan tarkastella niin muodon, merkityksen kuin funktionkin perusteella. Esimerkiksi funktionaalisissa ekvivalenssiteorioissa ekvivalenssi käsitetään teorian nimen mukaisesti lähde- ja kohdetekstin funktion, käyttötarkoituksen, vastaavuutena, jolloin kohdetekstin funktio mukautuu lähdetekstinsä funktioon (Vehmas-Lehto 1999, 72). Funktionaaliset käännösteoriat painottavat siis ensisijaisesti lähdetekstin funktiota. Joissakin funktionaalisissa ekvivalenssiteorioissa ajatellaan myös, että tekstillä on aina useampi kuin yksi funktio (mts., 81).

Tässä tutkimuksessa sovellan ekvivalenssin käsitettä kuitenkin lähde- ja kohdetekstien sisällöllisenä vastaavuutena, sisällöllisenä ekvivalenssina, ja hyödynnän sitä erityisesti tarkastellessani aineistossa ilmenneitä käännösstrategioita ja -ratkaisuja. Näkemykseni tulee lähelle hieman vanhempien, lingvististen, käännösteorioiden käsitettä semanttinen ekvivalenssi, joka tarkoittaa merkitysvastaavuutta. Semanttisen ekvivalenssin ydinajatus on siinä, että sama asiasisältö voidaan ilmaista eri tavoilla. Toisin sanoen käännettäessä on tarkoitus välittää lähdetekstin asiasisältö mutta kuitenkin pyrkiä kohdetekstille luontevaan ilmaisuun. (Vehmas-Lehto 1999, 36.) Lingvististen käännösteorioiden semanttinen ekvivalenssi tarkoittaa kuitenkin koko tekstin tasolla enemmän tai vähemmän kaikkea lähdetekstin asiasisällön tarkkaa välittämistä kohdetekstiin. Tämä ei puolestaan välttämättä sovi selkokielelle käännettäessä, sillä selkokieliseen kohdetekstiin on usein yhtäältä tuotava sellaista sisältöä, mitä lähdetekstissä ei ole, ja toisaalta siitä on poistettava sellaista sisältöä, mitä lähdetekstissä taas olisi (Leskelä & Kulkki-Nieminen 2015, 51–52). En siis katso, että kohdetekstien tulisi olla ekvivalentteja olakseen käännöksiä, mutta morfosyntaktisten ominaisuuksien käännösstrategioita ja -ratkaisuja katson voitavan tarkastella vain niiltä osin kuin lähde- ja kohdetekstit vastaavat sisällöllisesti toisiaan.

Näin ollen olen käännösstrategioita ja -ratkaisuja tarkastellessani huomionut aineistosta vain ne kohdat, jotka lähde- ja kohdeteksteissä vastaavat sisällöllisesti toisiaan eli ovat sisällöllisesti ekvivalentteja. Katson, että sellaiset kohdat, jotka eivät ole sisällöllisesti ekvivalentteja, eivät oikein voi kertoa mitään niin pienten yksiköiden kuin nominaalimuotojen kohdalla

käytetyistä käännösstrategioista ja -ratkaisuista. Jos sisällöllistä vastaavuutta ei ole, se kertoo ensisijaisesti sisällöllisistä ratkaisuksista, ei niinkään kielellisistä. Jos esimerkiksi jokin osa lähdetekstiä, kuten kokonainen kappale, on kohdetekstissä poistettu, siitä ei voi päätellä, mikä kielellinen ratkaisu on ollut tai olisi ollut. Katson siis, että tällainen sisältöön kohdistuva strategia voi kertoa vain sisällöllisistä seikoista, ei niinkään kielellisistä, ja siksi tarkastelen käännösstrategioiden ja -ratkaisujen kohdalla vain niitä aineiston nominaalimuotoja, jotka esiintyvät sisällöllisesti ekvivalenteissa kohdin aineiston tekstejä. Sisällöllisen ekvivalenssin rajaksi olen tutkimuksessani määritellyt yhden lauseen: sitä suuremmat sisällölliset eroavuudet olen jättänyt sisällöllisesti ekvivalenssin aineiston osan ulkopuolelle.

Kuten ekvivalenssin käsitteen yhteydessäkin jo hieman ilmeni, funktionaaliset käännösteoriat nojaavat siis tekstin funktioon, käyttötarkoitukseen. Myös Katharina Reissin ja Hans Vermeerin niin sanottu skoposteoria kuuluu näihin käännösteorioihin. Periaatteessa skopos tarkoittaa samaa kuin funktio, mutta käännöstieteessä skopoksella tarkoitetaan ennen kaikkea käännöksen tai kääntämisen funktiota. Siinä missä esimerkiksi funktionaaliset ekvivalenssiteoriat painottavat nimenomaan lähdetekstin funktion merkityksellisyyttä, skoposteoria keskittyykin kohdetekstin funktioon, skopokseen. Skoposteoriassa olennaista on, että kohdeteksti voi ja kykenee toteuttamaan omat funktionsa. Skoposteoria ei myöskään katso, että lähde- ja kohdetekstin yhdenkään funktion olisi välttämättä oltava keskenään sama, vaikka toki tämäkin on mahdollista. (Vehmas-Lehto 1999, 90–94.) Skopos voi olla eri esimerkiksi silloin, kun lähde- ja kohdetekstin välillä on suuri ajallinen ero.

Koska selkokielen määritelmässäkin todetaan, että selkokielen on tarkoitus olla sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan ymmärrettävämpää kuin yleiskielen, oletan tämän vaatimuksen ymmärrettävyydestä selkokielen tekstin yhdeksi, mahdollisesti kaikkein tärkeimmäksi skopokseksi. Uskon, että aineistona olevilla selkokielisillä teksteillä on tai voi olla useampikin kuin vain yksi, edellä esittämäni skopos, esimerkiksi informoivalle tekstityypille ominaisesti tiedon jakaminen. Katson kuitenkin, että tekstin ymmärrettävyys on merkittävämpi: teksti ei voi saavuttaa viestinnällisiä tavoitteitaan, jos sitä ei ymmärretä. Näin ollen katson ymmärrettävyyden aineistossani olevien selkokielisten tekstien skopokseksi, ja arvioin sen toteutumista sen perusteella, miten nominaalimuotojen käännösratkaisut vastaavat luvussa 3.2 esittämäni yhteenvetoa selkokielessä käytettävistä nominaalimuodoista.

4.3 Käännösstrategiat ja käännösratkaisut käsitteinä

Käännösstrategian määritelmä ei ole yksiselitteinen, ja sen rinnalla on käytetty myös useita muita, jokseenkin samaviitteisiä termejä, kuten käännösmetodi ja kääntämismenetelmä. Eri tutkijat ovatkin pyrkineet tahoillaan luokittelemaan erilaisia käännösstrategioita ja näin selvittämään myös sitä, mitä käännösstrategia käsitteenä tarkoittaa. (Chesterman 1997, 87; Sun 2013, 2.) Esimerkiksi Chesterman (1997, 87) katsoo käännösstrategioidenkin olevan yhdenlaisia kääntämisen meemejä, käsitteitä, jotka jatkuvasti toistuvat käännöstieteen alalla. Chestermanin mukaan käännösstrategiat ovat laajasti kääntäjien käytössä, ja niitä pidetään alan käsitteellisinä perustyökaluina. Hän jakaa käännösstrategiat kolmeen peruskategoriaan, syntaktisiin, semanttisiin ja pragmaattisiin strategioihin, ja nämä kolme hän jakaa vielä useampiin, yksityiskohtaisempiin strategioihin (mts., 93).

Jokseenkin lähelle Chestermanin luokittelua tulevat Vehmas-Lehdon (1999, 99–112) pragmaattiset adaptaatiot. Pragmaattisilla adaptaatioilla Vehmas-Lehto tarkoittaa sellaisia käännösstrategioita, joita tarvitaan, kun jokin lähdetekstissä ei sellaisenaan voisi toimia hyvin kohdetekstissä. Pragmaattisilla adaptaatioilla on siis tarkoitus muokata lähdetekstin ainesta niin, että se on kohdetekstiin sopiva. (mts., 99–100.) Vehmas-Lehto nimeää yhteensä neljä pragmaattista adaptaatiota: lisäyksen, poiston, korvauksen ja järjestyksen muutoksen. Näistä yleisimmiksi strategioiksi hän katsoo korvaukset ja erityisesti lisäykset, mutta poistojen ja järjestyksen muutosten hän katsoo olevan melko harvinaisia. Poistojen harvinaisuus liittyyneen ajatukseen käännöksen uskollisuudesta, ja järjestyksen muutokset puolestaan siihen, että niiden käyttäminen aiheuttaa helposti ketjureaktion. (mts., 100.) Vehmas-Lehdon neljän pragmaattisen adaptaation lisäksi esimerkiksi Suojanen ym. (2012, 37, 40–41) nimeävät myös eksplisiittistämisen yhdeksi pragmaattisista adaptaatioista. Eksplisiittistämällä tarkoitetaan jonkin lähdetekstissä olevan mutta jokseenkin näkymättömän seikan tekemistä näkyväksi kohdetekstissä (Suojanen ym. 2012, 40).

Tässä tutkimuksessa sovellan ensisijaisesti edellä mainittua Vehmas-Lehdon (1999) pragmaattisten adaptaatioiden mallia, kun käsittelen käännösstrategioita, sillä katson sen sopivan tähän tutkimukseen parhaiten. Säilytän Vehmas-Lehdon mallista korvauksen, poiston ja lisäyksen, mutta järjestyksen muutoksen jätän pois. Järjestyksen muutos ei katsoakseni sovi morfologiseen tai morfosyntaktiseen tarkasteluun, sillä morfeemien välillä vallitsee morfotaksi: niillä on aina omat paikkansa ja järjestyksensä sanassa (Koivisto 2013, 94–95). Näin ollen nominaalimuodon paikan vaihtaminen sanassa ei olisi edes mahdollista, sillä se ei

noudattaisi suomen kielen rakenteita eikä siten kohdetekstin tavoitteita. Tästä syystä järjestyksen vaihtamista ei ole syytä sisällyttää tähän tutkimukseen. Sen sijaan otan sen tilalle säilymisen käsitteen, jolla viitataan lähdetekstin nominaalimuodon säilymiseen samana kohdetekstissä. Tarkoitan säilymisellä tässä osittain samaa kuin käännöstieteessä tarkoitetaan suoralla käännöksellä, mutta käytän tässä kuitenkin säilymisen käsitettä, sillä tarkoitan tällä ainoastaan nominaalimuodon säilymistä, en täysin suoraa käännöstä. Näin ollen lähdetekstissä ollut nominaalimuoto voi säilyä kohdetekstissäkin, mutta poiketa silti hieman lähdetekstin nominaalimuodosta: esimerkiksi nominaalimuodon sijamuoto voi olla eri tai sitä kantava sana voi olla eri, mutta yhtä kaikki itse nominaalimuoto säilyy.

Edellä esitetyn säilymisen käsitteen tavoin tarkoitan myös poistolla, korvauksella ja lisäyksellä ensisijaisesti nominaalimuotoon kohdistuvia käännösstrategioita. Näin ollen myös näiden strategioiden kohdalla nominaalimuotoa kantava sana tai sen sijamuoto voi olla eri. Koska käytän sisällöllisen ekvivalenssin yksikkönä lausetta, nominaalimuodon poisto voi tarkoittaa tässä myös koko sitä kantavan sanan poistoa, ja vastaavasti nominaalimuodon lisäys voi tarkoittaa kokonaisen sanan lisäämistä. Käännösratkaisuilla tarkoitan tässä puolestaan niitä kohdetekstin konkreettisia toteutumia, joita edellä esitetyt strategiat tuottavat. Esimerkiksi korvaus voisi tuottaa VA-partisiipillisen verbiliiton korvaamisen A-infinitiivillisellä verbiketjulla, A-infinitiivillinen verbiketju ollen tässä siis korvausstrategian tuottama käännösratkaisu. Käännösratkaisuiksi kutsun siis käännösstrategioista kohdetekstiin syntyneitä toteutumia.

5 Tutkimusaineisto ja -menetelmät

5.1 Tutkimusaineisto

Tutkimukseni aineisto koostuu informoivista viranomaisteksteistä. Kuten olen jo aiemmin tuonut esille, viranomaisteksteillä tarkoitan tässä jonkin viranomaisen tuottamia tekstejä. Viranomaisen käsitteen ymmärrän tässä laajasti perustaen sen lakiin digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019). Viranomaisiksi katson siis kaikki sellaiset tahot ja toimijat, jotka kuuluvat tällä hetkellä kyseisen lain määrittämien saavutettavuusvaatimusten piiriin. Tällaisia organisaatioita ovat paitsi viranomaiset ja muut julkisoikeudelliset laitokset, kuten valtion ja kuntien hallintoelimet ja niiden alaisuudessa toimivat laitokset ja keskuksot, myös osa järjestöistä ja muista palveluista. Järjestö tai muu palvelu on saavutettavuusvaatimusten alainen, jos se on perustettu yleistä etua varten eikä sillä ole kaupallista luonnetta tai jos viranomaisen rahoittaa sen toiminnasta vähintään puolet koko rahoituksesta. (Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta 306/2019 2 §.)

Valitsin tutkimuksen aineistoksi juuri informoivat viranomaistekstit kahdesta syystä. Ensimmäkin monet viranomaistekstit ovat kaikille suunnattua joukkoviestintää (Leskelä 2019, 95). Näin ollen ainakin osa viranomaisteksteistä koskettaa jokaista Suomessa asuvaa jossakin vaiheessa elämää. Toiseksi näen juuri informoivien viranomaistekstien tavoitteen ja toteutuksen välillä ristiriidan. Tyypillisesti informoivan tekstin tavoite on jakaa tietoa jostakin ja mahdollisesti myös saada lukija toimimaan tietyllä tavalla (Leskelä & Kulkki-Nieminen 2015, 98). Jotta tämä tavoite toteutuu, lukijan täytyy kuitenkin ymmärtää lukemansa. Todellisuudessa viranomaistekstit koetaan kuitenkin vaikeaselkoisiksi (Kotus 2013). Viranomaistekstejä leimaa esimerkiksi abstrakti sanasto sekä mutkikas rakenne, mikä usein tekee niistä vaikeasti ymmärrettäviä. Tällöin tekstin tavoite informoida ja ohjata lukijaansa ei siis välttämättä toteudu.

Olen kerännyt tutkimuksen aineiston kevään 2021 ja syksyn 2023 aikana. Aineisto koostuu kahdeksasta yleis- ja selkokielellisestä tekstiparista eli yhteensä 16 tekstistä. Aineiston tekstit on valittu tarkkojen kriteerien perusteella. Ensimmäkin jokainen teksti vastaa vastinpariaan sisällöllisesti niin paljon, että niissä olevia kielellisiä ratkaisuja on mielekästä vertailla keskenään ja kutsua niitä käännösratkaisuiksi ja niihin johtaneita strategioita käännöstrategioiksi. Toiseksi aineiston kaikki tekstit edustavat samaa tekstilajia ja -tyyppiä: ne ovat kaikki informoivia viranomaistekstejä, ja jokainen teksti on eri viranomaisen julkaisema. Kolmanneksi

kaikilla aineiston selkokielisillä teksteillä on Selkokeskuksen myöntämä selkotunnus, joka on tae siitä, että Selkokeskuksen asiantuntija on todennut tekstin selkokieliseksi.

Neljänneksi kaikki tekstit ovat julkisia verkkotekstejä, eli viranomaisen on asettanut ne verkkosivuilleen kenen tahansa saatavaksi ja käytettäväksi. Lisäksi aineiston tekstit on valittu niin, että niiden julkaisuajankohdat sijoittuvat suhteellisen tasaisesti kuluneen kymmenen vuoden ajalle eli vuosien 2013–2023 välille. Lopuksi aineistoa on karsittu vielä niin, että valituista teksteistä on huomioitu vain niiden leipätekstit. Tarkastelun ulkopuolelle on siis jätetty esimerkiksi otsikot, kuvat, kuvatekstit, ingressit, nostot, julkaisu- ja lähdetiedot sekä tiivistelmät. Aineistona olevista leipäteksteistä kertyi yhteensä 13 609 sanaa: 7 865 sanaa yleiskielisiä lähdetekstejä ja 5 744 sanaa selkokielisiä kohdetekstejä. Aineiston tekstejä tarkastellaan tässä yhtenä kokonaisuutena, eli esimerkiksi tekstit julkaisseita tahoja ei vertailla keskenään. Huomiointavaa teksteissä kuitenkin on, että vaikka ne ovatkin pohjimmiltaan informoivia, niillä voi olla myös muunlaisia tavoitteita ja niiden suhteet muihin, aineiston ulkopuolisiin teksteihin ovat erilaiset. Esimerkiksi osa aineiston teksteistä liittyy vahvemmin lainsäädäntöön, ja ainakin yhdellä aineiston tekstillä näyttäisi olevan myös vaikuttavan tekstin intentioita.

Koska aineistona olevia tekstejä on melko monta ja joidenkin yleis- ja selkokielisten tekstiparien nimetkin ovat samat, olen antanut jokaiselle tekstile lyhyen tunnisteiden, jotta niihin viittaaminen olisi yksinkertaisempaa. Tunniste koostuu kirjaimesta ja numerosta seuraavalla tavalla: Jokainen tekstipari on numeroitu juoksevasti julkaisu vuoden mukaan. Vuodelta 2021 on kaikkiaan kolme tekstiä, joten ne on erotettu toisistaan vielä aakkosjärjestyksen perusteella julkaisijan nimen mukaan. Yksi tekstipari, joka siis muodostuu yhdestä yleis- ja selkokielisestä tekstistä, on siis numeroitu aina samalla numerolla. Toisistaan yleis- ja selkokielisten tekstit on vielä erotettu kirjaimilla L ja K, joista L tarkoittaa siis lähdetekstiä ja K kohdetekstiä. Näin ollen siis esimerkiksi aineiston ensimmäinen tekstipari on L1 ja K1, ja vastaavasti aineiston viimeinen tekstipari on L8 ja K8, kuten taulukko 1 havainnollistaa.

Taulukko 1. Aineistona olevien tekstien tunnisteet, julkaisu vuodet sekä sanamäärät.

Tekstiparin tunnus	Julkaisu vuosi	Lähdetekstin sanamäärä	Kohdetekstin sanamäärä
L1 ja K1	2013	1 341	1 616
L2 ja K2	2015	1 163	1 258
L3 ja K3	2017	1 241	1 236
L4 ja K4	2020	3 258	765
L5 ja K5	2021	242	249

Tekstiparin tunnus	Julkaisuvuosi	Lähdetekstin sanamäärä	Kohdetekstin sanamäärä
L6 ja K6	2021	190	201
L7 ja K7	2021	249	269
L8 ja K8	2023	181	150

Kaikki aineiston leipätekstit yhtä tekstiparia lukuun ottamatta on sisällytetty aineistoon kokonaisina. Teksteistä ei siis ole poimittu tietyn saman sanamäärän verran tekstiä esimerkiksi tekstin alusta tai keskeltä. Selkokieliselle kohdetekstille on tyypillistä, että tekstin asiasisältö tai asioiden esitysjärjestys voi poiketa huomattavastikin sen lähdetekstistä (Leskelä & Kulki-Nieminen 2015, 51–52), jolloin esimerkiksi sama asia on siis voitu esittää lähde- ja kohdetekstissä eri kohdissa tekstiä. Näin ollen saman sanamäärän ottaminen olisi saattanut antaa virheellisiä tuloksia: jos lähde- ja kohdetekstin sisältöä esitetään eri järjestyksessä, myös kieltä koskevat käänösstrategiat ja -ratkaisut sijaitsevat eri kohdissa tekstiä. Näin ollen, jos teksteistä valittaisiin esimerkiksi ensimmäiset 100 sanaa, voisi käydä niin, että esimerkiksi lähdetekstissä olisi ensimmäisen 100 sanan joukossa sellainen nominaalimuoto, joka kohdetekstissä onkin vasta myöhemmin tekstissä. Tällöin kohdetekstissä käytetty strategia ja tehty ratkaisu eivät päätyisi aineistoon ja vaikuttaisi virheellisesti siltä, että kyseessä olisi sisältöön kohdistuva poisto eikä nominaalimuodon käänösstrategiaa tai -ratkaisua voisi havaita.

Ainoa tekstipari, jonka leipätekstiä ei ole sisällytetty aineistoon kokonaisena, on L2 ja K2. Kyseiset tekstit koostuvat kahdesta eri osasta, osasta 1 ja osasta 2, ja tähän aineistoon on molemmista teksteistä sisällytetty vain osa 1. Tämän tekstiparin osalta olen erikseen kuitenkin varmistanut, ettei lähde- tai kohdetekstin sisältöä ole siirretty osasta 1 osaan 2 tai toisin päin.

5.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimuskysymyksiin vastatakseni hyödynnän tässä sekä määrällistä että laadullista analyysia. Tutkimusta varten olen eritellyt aineistona olevista teksteistä kaikki niissä esiintyvät tässä tarkasteltavat nominaalimuodot ja koostanut ne taulukkoon. Sen avulla vastaan ensisijaisesti siihen, kuinka paljon informoivissa selko- ja yleiskielisissä viranomaisteksteissä käytetään verbien nominaalimuotoja. Hyödynnän edellä mainittua myös vastatessani tutkimuksen toiseen kysymykseen siitä, minkälaisia käänösstrategioita aineiston nominaalimuotojen kohdalla on käytetty. Kolmanteen tutkimuskysymykseeni vastaan puolestaan ensisijaisesti laadullisen analyysin keinoin ja hyödynnän sekä ekvivalenssin että skopoksen käsitteitä, kun

arvioin, miten havaittujen käännösstrategioiden tuottamat käännösratkaisut suhteutuvat selkokielen kriteereihin.

Ennen nominaalimuotojen koostamista taulukkoon kohdensin aineistona olevat lähde- ja kohdetekstit. Kohdensin tekstit Wordissa, jotta pystyin tekemään kohdennettuihin teksteihin myös merkintöjä, kuten merkitsemään niissä esiintyvät nominaalimuodot ja lisäämään omia kommenttejani. Käytin kohdentamisessa kaksisarakkeista taulukkoa, jonka kullekin riville kohdensin yhden virkkeen niin, että lähdetekstin virkkeet sijoitin vasempaan sarakkeeseen ja kohdetekstin virkkeet oikeaan sarakkeeseen. Tein kohdentamisen ensin vain alustavasti niin, että asetin lähdetekstin ja kohdetekstin virkkeet rinnakkain yksi virke kerrallaan huomioimatta sitä, ovatko virkkeet todella toistensa ekvivalentteja. Sen jälkeen kävin jokaisen virkkeen läpi ja kohdensin ne niin, että jokainen lähdetekstin virke vastaa juuri oikeaa kohdetekstin virkettä. Tässä vaiheessa ilmeni kuitenkin kolme haastetta: kaikkien kohdetekstien esitysjärjestys ei ole sama kuin niiden lähdetekstien järjestys, kaikille virkkeille ei löytynyt vastinetta ja joillekin virkkeille puolestaan löytyi useampi kuin yksi vastine.

Esitysjärjestyksen muuttumisen ratkaisin yksinkertaisesti niin, että siirsin kohdetekstin virkkeen sitä vastaavan lähdetekstin virkkeen viereen. Niiden virkkeiden kohdalla, joissa yhtä lähdetekstin virkettä vastasi useampi kuin yksi kohdetekstin virke, tein niin, että siirsin kaikki lähdetekstin virkettä vastaavat kohdetekstin virkkeet lähdetekstin yhden virkkeen rinnalle. Ne kohdat, joille ei löytynyt virkevastinetta, saivat puolestaan rinnalleen tyhjän sarakkeen. Niissä tapauksissa, joissa yhtä lähdetekstin virkettä vastasi useampi kuin yksi kohdetekstin virke, kyseessä oli lähdetekstin pitkän tai muuten monimutkaisen virkkeen pilkkominen pienempiin osiin, esimerkiksi kahdeksi tai jopa kolmeksikin virkkeeksi. Tällaiset tapaukset eivät ole mitenkään epätyypillisiä kieltenvälisessä kääntämisessä, mutta selkokääntämisessä ne ovat yleisempiä (Hansen-Schirra ym. 2020b, 114–115). Esimerkiksi myös Hansen-Schirra ym. (2021, 282) ovat havainneet, ettei lauseen kohdistaminen ole selkokieliä korpuksissa kovin suoraviivaista, sillä käännös ei aina ole lähdetekstin suora ekvivalentti. Heidän tutkimuksessaan kävi ilmi myös, että itse asiassa suurin osa heidän aineistonsa kohdennetuista virkkeistä on sellaisia, joissa yhtä lähdetekstin virkettä vastaa useampi kohdetekstin virke. (Hansen-Schirra ym. 2021, 291.)

Kun virketason kohdentaminen oli valmis, merkitsin kohdennettuihin teksteihin kaikki niissä esiintyvät nominaalimuodot. Tämän tein kaksi kertaa varmistaakseni sen, ettei nominaalimuotoja jää huomaamatta. Tässä kohdin suurin haaste oli erottaa leksikaalistuneet

nominaalimuodot leksikaalistumattomista, mutta luvussa 3.3 mainitsemiäni kriteerien perusteella erottelu oli johdonmukaista ja perusteltua, vaikkei välttämättä täysin aukotonta. Nominaalimuotojen merkitsemisen jälkeen poimin nominaalimuodot erilliseen taulukkoon tekstipari kerrallaan. Jokaisella tekstiparilla on oma erillinen taulukonsa. Taulukko 2 on esimerkki tekstiparin L2 ja K2 taulukosta.

Taulukko 2. Esimerkki aineiston nominaalimuotojen keräämisestä ja luokittelusta (tekstipari L2 ja K2).

Ilmaus lähdetekstissä	Ilmaus kohdetekstissä	Nominaalimuoto lähdetekstissä	Nominaalimuoto kohdetekstissä	Syntaktinen rakenne lähdetekstissä	Syntaktinen rakenne kohdetekstissä	Käännösstrategia
pitää rekisteröityä	täytyy rekisteröityä	A	A	verbiketju	verbiketju	säilyminen
on rekisteröitävä	täytyy rekisteröidä	VA	A	verbiliitto	verbiketju	korvaus
muuttavalla	<i>muuttaa</i>	VA	-	partisiippi substantiivin määritteenä	yksiosainen finiittipredikaatti	poisto

Taulukkoon kirjasin siis aina yhdelle riville aineistossa esiintyvän nominaalimuotoisen ilmauksen tai ilmaukset niin, että lähdetekstin ja kohdetekstin ilmaukset ovat aina rinnakkain. Tätä seurasi nominaalimuodon tyyppi, esimerkiksi A-infinitiivi, ja tämän jälkeen merkitsin vielä, mikä on kyseisen nominaalimuotoisen ilmauksen syntaktinen rakenne lauseessa, esimerkiksi partisiippi substantiivin määritteenä. Jos kyseessä oli predikaatti, merkitsin, millainen predikaatti on kyseessä, esimerkiksi liittotempus tai verbiketju. Tällaisista moniosaisista predikaateista kirjasin paitsi ilmauksen nominaalisen osan, myös predikaattiin kuuluvan apuverbin. Viimeiseksi merkitsin taulukkoon vielä, mikä käännösstrategia on kyseessä: korvaus, poisto, lisäys vai säilyminen. Varsinaisen kirjaamisen lisäksi erotin taulukosta korostamalla ne tapaukset, joiden katsoin olevan ensisijaisesti kieleen kohdistuvia strategioita, niistä tapauksista, jotka katsoin ensisijaisesti sisältöön kohdistuviksi strategioiksi. Kieleen kohdistuvat tapaukset muodostavat tässä tutkimuksessa aineiston ekvivalentin osan.

Kun kaikki löydetty nominaalimuodot oli kirjattu ja siten varsinainen aineisto koostettu, ryhdyin tarkastelemaan näin saatuja tuloksia. Laskin ensin kaikki keräämäni lähde- ja kohdetekstien nominaalimuodot nominaalimuoto kerrallaan ja kirjasin tulokset erilliseen taulukkoon, ja tämän jälkeen erottelin vielä toiseen taulukkoon vain vaikeiksi katsotut nominaalimuodot (ks. yhteenveto vaikeista nominaalimuodoista luvussa 3.2). Vertasin saatuja lukuja lähde- ja kohdetekstien kokonaissanamääriin sekä nominaalimuotojen kokonaismääriin. Koko aineiston

nominaalimuotojen lisäksi erottelin vielä kolmanteen taulukkoon niiden nominaalimuotojen määrät, jotka ovat aineiston ekvivalenssissa osassa. Tämän jälkeen laskin kunkin käännösstrategian esiintymät ja suhteutin ne käännösstrategioiden kokonaismäärään ja erittelin lisäksi kunkin nominaalimuodon kohdalla käytetyt käännösstrategiat. Tämän jälkeen tarkastelin, minkälaisia käännösratkaisuja aineiston käännösstrategiat ovat tuottaneet ja keskityin huomiomaan erityisesti toistuvia ratkaisuja. Lopuksi arvioin näitä aineiston toistuvimpia käännösratkaisuja suhteessa selkokielen mittarin kriteereihin: millä tavalla tehty ratkaisu vastaa käännöksen skoposta?

6 Tutkimustulokset

6.1 Nominaalimuotojen esiintymistaajuus

Kaiken kaikkiaan aineistossa on yhteensä 1055 nominaalimuotoa. Näistä 622 on lähdeteksteissä ja 433 kohdeteksteissä. Sekä lähde- että kohdeteksteissä A-infinitiivi on ylivoimaisesti useimmin käytetty nominaalimuoto, ja tämä korostuu varsinkin kohdeteksteissä. Lähdeteksteissä agenttipartisiippi on harvimminkin käytetty nominaalimuoto, kun taas kohdeteksteissä agenttipartisiippi jakaa harvimminkin käytetyn nominaalimuodon paikan E-infinitiivin kanssa. Kauaksi ei tosin E-infinitiivi jää agenttipartisiipista lähdeteksteissäkään, sillä lähdetekstiaineistossa esiintyy vain kaksi E-infinitiiviä enemmän kuin agenttipartisiippeja, ja siten E-infinitiivi onkin lähdetekstien toiseksi harvimminkin käytetty nominaalimuoto. Erityisen mielenkiintoista on kuitenkin ero lähde- ja kohdetekstien VA-partisiippien käytössä. Lähdeteksteissä VA-partisiippi on aineiston toiseksi käytetyin nominaalimuoto, kun taas kohdeteksteissä se on aineiston toiseksi harvimminkin käytetty nominaalimuoto. Lähdeteksteissä esiintyy yhteensä jopa 118 VA-partisiippiä, mutta kohdeteksteissä vain 21. Taulukko 3 havainnollistaa vielä, miten eri nominaalimuodot esiintyvät lähde- ja kohdeteksteissä.

Taulukko 3. Kaikkien nominaalimuotojen esiintymistaajuus aineistossa.

Nominaalimuoto	Lähdetekstit	Kohdetekstit
A-infinitiivi	316	325
MA-infinitiivi	57	28
E-infinitiivi	20	3
VA-partisiippi	118	21
NUT-partisiippi	37	28
TU-partisiippi	56	25
MA-agenttipartisiippi	18	3

Kun aineistossa esiintyvät nominaalimuodot suhteutetaan lähde- ja kohdetekstien sanamääriin, nähdään, että lähdetekstien sanoista 7,9 %:ssa on nominaalimuoto, ja kohdetekstien sanojen vastaava luku on 7,5 %. Näin ollen katsottaessa kaikkia lähde- ja kohdetekstien nominaalimuotoja ja suhteutettaessa ne lähde- ja kohdetekstien sanamääriin ero ei ole huomattava, vain 0,4 prosenttiyksikköä.

Vaikeita nominaalimuotoja aineistossa puolestaan on yhteensä 255. Näistä 215 on lähdeteksteissä ja vain 40 kohdeteksteissä. Kaikista aineiston vaikeista nominaalimuodoista siis 84,3 %

on lähdeteksteissä ja vain 15,7 % kohdeteksteissä. Vaikeista nominaalimuodoista VA-partisiippi on käytetyin sekä lähde- että kohdeteksteissä, mutta edellä esitetyn tavoin myös vaikeiksi katsottujen VA-partisiippien kohdalla ero lähde- ja kohdetekstien esiintymismäärissä on edelleen huomattava: lähdeteksteissä on kaikkiaan 110 vaikeaksi katsottua VA-partisiippiä, kun taas kohdeteksteissä niitä on vain 15. Vaikeita A-infinitiivejä on sekä lähde- että kohdeteksteissä kaikkein vähiten, ja tämä selittyy sillä, että tyypillisesti A-infinitiivi katsotaankin helpoksi rakenteeksi. Vaikeiden E-infinitiivien ja MA-agenttipartisiippien määrät puolestaan ovat sekä lähde- että kohdeteksteissä samat kuin kaikkia nominaalimuotoja tarkasteltaessa, sillä E-infinitiivit ja agenttipartisiipit katsotaan kaikissa taivutusmuodoissaan ja käyttöyhteyksissään vaikeiksi. Taulukko 4 havainnollistaa vielä, miten vaikeat nominaalimuodot jakautuvat aineistossa.

Taulukko 4. Vaikeiden nominaalimuotojen esiintymistäajuus aineistossa.

Nominaalimuoto	Lähdetekstit	Kohdetekstit
A-infinitiivi	2	0
MA-infinitiivi	10	3
E-infinitiivi	20	3
VA-partisiippi	110	15
NUT-partisiippi	21	4
TU-partisiippi	34	12
MA-agenttipartisiippi	18	3

Kun aineistossa esiintyvät vaikeat nominaalimuodot suhteutetaan lähde- ja kohdetekstien kaikkiin nominaalimuotoihin, nähdään, että lähdetekstien kaikista nominaalimuodoista 34,6 % on vaikeita, kun taas kohdetekstien nominaalimuodoista vain 9,2 % on vaikeita. Kun tarkastellaan vain vaikeita nominaalimuotoja ja suhteutetaan ne lähde- ja kohdetekstien kaikkiin nominaalimuotoihin, ero on siis huomattava: lähdetekstien nominaalimuodoista vaikeita on 25,4 prosenttiyksikköä enemmän kuin kohdetekstien nominaalimuodoista. Lähde- ja kohdetekstien kokonaissanamääriin suhteutettuna ero ei kuitenkaan ole enää yhtä merkittävä: lähdetekstien sanoista 2,7 %:ssa on vaikea nominaalimuoto, ja kohdetekstien sanoista vastaava luku on 0,7 %.

Edellä olen käsitellyt koko aineiston nominaalimuotoja. Vastatakseni aineiston käänösstrategioita ja -ratkaisuja koskeviin tutkimuskysymyksiin (lukuissa 6.2 ja 6.3), on kuitenkin tarkasteltava vain sitä osaa aineistosta, jossa lähde- ja kohdetekstit ovat sisällöllisesti ekvivalentteja.

Tässä aineiston osassa nominaalimuotoja on yhteensä 757, joista 393 on lähdeteksteissä ja 364 kohdeteksteissä. Taulukko 5 havainnollistaa nominaalimuotojen esiintymiä tämän aineiston osan lähde- ja kohdeteksteissä.

Taulukko 5. Nominaalimuotojen esiintymistäajuus sisällöllisesti ekvivalentissa aineiston osassa.

Nominaalimuoto	Lähdetekstit	Kohdetekstit
A-infinitiivi	194	272
MA-infinitiivi	28	22
E-infinitiivi	15	3
VA-partisiippi	75	18
NUT-partisiippi	24	25
TU-partisiippi	46	21
MA-agenttipartisiippi	11	3

Määrät vastaavat siis suurimmaksi osaksi koko aineiston määriä: A-infinitiivi on lähde- ja kohdeteksteissä edelleen huomattavasti käytetyin nominaalimuoto, ja harvimmin käytetyt nominaalimuodot ovat lähdeteksteissä E-infinitiivi ja MA-agenttipartisiippi ja kohdeteksteissä puolestaan E-infinitiivi, MA-agenttipartisiippi sekä VA-partisiippi. Ero lähdetekstien ja kohdetekstien VA-partisiipin käytössä on yhä selvä, mutta ei yhtä huomattava kuin koko aineiston tasolla. Myös NUT-partisiipin kohdalla on ero: koko aineiston tasolla NUT-partisiippeja on lähdeteksteissä 37 ja kohdeteksteissä 28, kun taas tässä aineiston osassa lähdeteksteissä NUT-partisiippeja on lähdeteksteissä 24 ja kohdeteksteissä 25. Siinä missä koko aineiston tasolla lähdeteksteissä on siis viisi NUT-partisiippiä enemmän kuin kohdeteksteissä, tässä aineiston osassa NUT-partisiippeja onkin kohdeteksteissä yksi enemmän kuin lähdeteksteissä.

Kaiken kaikkiaan nominaalimuotoja käytetään siis aineiston yleiskielisissä ja selkokiekisissä teksteissä suunnilleen saman verran. Vaikeiden nominaalimuotojen osuus kaikista käytetyistä nominaalimuodoista on kuitenkin huomattavasti suurempi lähdeteksteissä kuin kohdeteksteissä. Näin ollen vaikuttaisi siltä, että verbien nominaalimuotojen käyttö selkokiekisissä teksteissä vastaa selkokielen kriteereitä. Merkittävin ero nominaalimuotojen käytössä lähde- ja kohdetekstien välillä on VA-partisiipin käytössä, ja tämä koskee niin kaikkia aineiston VA-partisiippeja kuin vain vaikeiksi katsottujakin VA-partisiippeja. Aineiston ekvivalenssissa osassa nominaalimuotojen määrät vastaavat suurin piirtein koko aineiston tasolla tarkasteltuja määriä, mutta esimerkiksi NUT-partisiipin kohdalla on selvä ero. Tämä voi merkitä sitä, että

edellä esitetyt koko aineistoa koskevat tulokset saattaisivatkin olla erilaiset, jos aineistona olevat tekstit olisivat kokonaan sisällöllisesti ekvivalentteja.

6.2 Nominaalimuotojen käännösstrategiat

Tässä luvussa esittelen, mitä käännösstrategioita aineiston nominaalimuotojen kohdalla on käytetty ja missä määrin. Tätä varten hyödynnän erityisesti aineiston sisällöllisesti ekvivalenttia osaa (ks. luku 6.1). Yksinkertaisuuden vuoksi viitataan siihen tässä sekä luvussa 6.3 aineistona, ja niissä tapauksissa, joissa tarkoitan sisällöllisesti ekvivalentin aineiston osan sijasta koko aineistoa, viitataan aineistoon koko aineistona.

Aineistossa selvästi käytetyin käännösstrategia on nominaalimuodon säilyminen samana, vaikka sen voisi ehkä ajatella olevan jopa kaikkein harvimminkin käytetty strategia. Toiseksi käytetyin käännösstrategia on poisto, kolmanneksi käytetyin on lisäys ja kaikkein vähiten käytetty on korvaus:

- Säilymiset: 41,0 % (n = 206)
- Poistot: 27,6 % (n = 139)
- Lisäykset: 21,9 % (n = 110)
- Korvaukset: 9,5 % (n = 48).

Syynä nominaalimuodon samana säilymisen taajimpaan käyttöön voi olla A-infinitiivin nominatiivin yleisyys, sillä A-infinitiivi on aineistossa sekä lähde- että kohdeteksteissä käytetyin nominaalimuoto. A-infinitiivin nominatiivi myös katsotaan selkokielessä helpoksi kielen rakenteeksi, joten se on siksi luultavasti niin usein katsottu sopivaksi säilyttää.

Mielenkiintoista on myös se, että esimerkiksi Vehmas-Lehdon mukaan (1999, 100) yleisimmät pragmaattiset adaptaatiot ovat korvaukset ja lisäykset, mutta poistot puolestaan ovat harvinaisempia. Myös esimerkiksi Hansen-Schirran ym. (2021, 295) tulokset saksan standardi- ja selkokielen välillä osoittavat siihen suuntaan, että käännösstrategioista poistoja on käytetty vain vähän. Omat tulokseni osoittavat kuitenkin toiseen suuntaan: varsinaisista pragmaattisista adaptaatioista poistoja on käytetty eniten³, ja korvauksia puolestaan selvästi vähiten. Vehmas-Lehto (1999) kuitenkin käsittelee kieltenvälistä kääntämistä, ja vaikka Hansen-

³ Säilyminen ei ole pragmaattinen adaptaatio, ks. luku 4.3.

Schirra ym. (2021) käsittelevätkin kielensisäistä kääntämistä, he käsittelevät suomen sijasta saksan selko- ja standardikieltä. Lisäksi Vehmas-Lehto (1999) ja Hansen-Schirra ym. (2021) käsittelevät isompia yksiköitä, kuten kokonaisia virkkeitä, kun taas tässä tutkimuksessa keskitytään enemmänkin morfosyntaktiseen rakennetasoon eli huomattavasti pienempiin yksiköihin. Voi siis olla, että käyttämieni käännösstrategioiden yleisyydet ovatkin erilaiset, kun tarkastellaan esimerkiksi pienempiä yksiköitä. Toisaalta ei voida täysin poissulkea sitäkään mahdollisuutta, ettei tässä käyttämäni strategialuokittelu ole yhtä toimiva pienemmillä yksiköillä kuin isommilla.

Aineisto osoittaa myös, että eri nominaalimuotojen kohdalla suositaan jonkin verran eri käännösstrategioita. Taulukko 6 havainnollistaa, miten käytetyt strategiat jakaantuvat aineistossa eri nominaalimuotojen kesken. Taulukon kaksi viimeistä saraketta, 'korvattu' ja 'korvaaja', tarkoittavat molemmat korvaus-strategiaa. 'Korvattu' tarkoittaa lähdetekstissä olevaa, sittemmin korvattua nominaalimuotoa, ja 'korvaaja' tarkoittaa kohdetekstissä olevaa, lähdetekstin nominaalimuotoa korvaavaa nominaalimuotoa.

Taulukko 6. Käytetyt käännösstrategiat nominaalimuodoittain.

Nominaalimuoto	Säilyminen	Poisto	Lisäys	Korvattu	Korvaaja
A-infinitiivi	157	35	79	2	36
MA-infinitiivi	6	13	13	9	3
E-infinitiivi	3	11	0	1	0
VA-partisiippi	9	43	8	23	1
NUT-partisiippi	12	9	5	3	8
TU-partisiippi	17	21	4	8	0
MA-agenttipartisiippi	2	7	1	2	0

Kuten taulukosta 6 käy ilmi, nominaalimuodon säilyminen samana on siis A-infinitiivin sekä myös NUT-partisiipin käytetyin käännösstrategia. Kaikkien muiden tässä tutkimuksessa tarkasteltujen nominaalimuotojen käytetyin käännösstrategia puolestaan on poisto, joskin MA-infinitiivin kohdalla poiston lisäksi on käytetty yhtä usein myös lisäystä. Nämä tulokset tukevat edellä esitettyä ajatusta siitä, että syynä nominaalimuodon samana säilymisen yleisyyteen on aineistossa taajimmin esiintyvä ja helpoksi katsottu A-infinitiivi. Poisto muiden kuin A-infinitiivin ja NUT-partisiipin käytetyimpänä strategiana puolestaan näyttää osoittavan siihen suuntaan, että erityisesti vaikeiksi katsottujen nominaalimuotojen kohdalla nominaalimuoto

enemmän poistetaan kuin korvataan toisella. Poikkeuksena tähän on tosin NUT-partisiippi, joka katsotaan osittain vaikeaksi nominaalimuodoksi mutta jonka käytetyin käännösstrategia on kuitenkin samana säilyminen. Toisaalta poisto on kuitenkin NUT-partisiipinkin toiseksi käytetyin strategia. Korvauksissa lähdetekstien korvatut nominaalimuodot ovat suhteellisesti useimmiten kokonaan tai osittain vaikeiksi katsottuja nominaalimuotoja, ja kohdetekstissä lähdetekstin nominaalimuoto on useimmin korvattu A-infinitiivillä.

Lisäksi tarkastellessani aineistossa käytettyjä käännösstrategioita lähemmin havaitsin, että osa strategioiden tuottamista käännösratkaisuista on ikään kuin prototyyppisempiä kuin toiset saman strategian tuottamat ratkaisut. Tätä ilmenee kaikissa aineiston käännösstrategioissa, mutta erityisen selväksi se käy silloin, kun strategiana on käytetty nominaalimuodon säilymistä samana. Tällä tarkoitan sitä, että esimerkiksi joissakin saman nominaalimuodon säilyttäneissä käännösratkaisuissa nominaalimuoto ja sen ympäristö säilyvät muuttumattomampina kuin joissakin toisissa saman strategian tuottamissa ratkaisuissa. Tällaiset prototyyppiset säilymiset ovat siis sellaisia, joissa paitsi nominaalimuoto säilyy samana, myös esimerkiksi nominaalimuotoa kantava sana ja sen taivutusmuoto säilyvät samana, kuten esimerkit 3 ja 4 havainnollistavat:

- 3) ”Reaktiovaihe **voi kestää** kuukausia” (L4).
- 4) ”Tämä vaihe **voi kestää** monta kuukautta” (K4).

Ei-prototyyppiset säilymiset ovat puolestaan sellaisia, joissa lähdetekstin nominaalimuoto säilyy kyllä kohdetekstissä samana, mutta esimerkiksi nominaalimuodon sijamuoto tai syntaktinen rakenne on niissä eri. Näin on esimerkiksi joidenkin lähdeteksteistä kohdeteksteihin säilyneiden NUT- ja TU-partisiippien kohdalla. Esimerkiksi suurin osa samana säilyneistä TU-partisiipeista on kohdeteksteissä liittotempuksessa, mutta osa niistä on lähdetekstissä liittotempuksen sijaan substantiiviva määrittävässä partisiippilausekkeessa. Lisäksi joissakin tapauksissa lähde- ja kohdetekstin nominaalimuoto ja sen sijamuoto sekä syntaktinen rakenne säilyvät kyllä samana, mutta lähdetekstissä nominaalimuoto on passiivimuodossa, kun taas kohdetekstissä se on aktiivimuodossa. Esimerkit 5, 6, 7 ja 8 havainnollistavat näitä muutoksia:

- 5) ”Joissakin uimahalleissa voi olla tarjolla ryhmille **tarkoitettuja** tai erillisiä esteettömiä puku- ja pesutiloja [--]” (L1).
- 6) ”Joissakin uimahalleissa on puku- ja pesutiloja, jotka **on tarkoitettu** ryhmille” (K1).

- 7) ”Hyvä nyrkkisääntö on ”kohtele muita niin kuin haluaisit itseäsi **kohteltavan**”” (L8).
- 8) ”Hyvä sääntö on: Kohtele muita samalla tavalla kuin haluat heidän **kohtelevan** sinua” (K8).

Näin ollen, koska joidenkin nominaalimuotojen kohdalla niiden vältettävyyden riippuu niiden käyttöyhteydestä, voidaan myös jotkin useimmissa yhteyksissään vaikeiksi katsotut nominaalimuodot säilyttää samana kohdetekstissä, jos niiden käyttöyhteys muutetaan selkokielen kriteerien mukaiseksi. Näin on tehty esimerkiksi esimerkeissä 5 ja 6. Pelkkä yhden ominaisuuden muuttaminen ei kuitenkaan välttämättä riitä. Esimerkiksi esimerkeissä 7 ja 8 lähdetekstin passiivimuoto on kohdetekstissä käännetty aktiivimuodoksi, mikä vastaa selkokielen kriteereitä, mutta nominaalimuotoa kantava ilmaus säilyy kuitenkin samana selkokielessä vältettävänä VA-partisiipillisena lauseenvastikkeena. Näin ollen esimerkiksi korvaus tai poisto olisi ainakin kielen rakennetasolla voinutkin olla tässä toimivampi käännsstrategia.

Tässä luvussa esitetyn perusteella voidaan siis todeta, että aineistossa on nominaalimuotojen osalta käytetty kaikkia neljää tässä tutkimuksessa tarkasteltavaa käännsstrategiaa. Näistä yleisin strategia on nominaalimuodon säilyttäminen samana. Toiseksi yleisin strategia on poisto, kolmanneksi yleisin lisäys ja harvimminkin käytetty on korvaus. Aineistosta ilmenee myös, että käännsstrategioita hyödynnetään eri nominaalimuotojen kohdalla hieman eri tavoin, ja tämä näyttäisi vastaavan myös selkokielen kriteereitä. Poisto ja korvaus ovat käännsstrategioina tyypillisimpiä niiden nominaalimuotojen kohdalla, jotka useimmissa käyttöyhteyksissään katsotaan selkokielessä vaikeiksi. Nominaalimuodon säilyminen samana sekä lisäys puolestaan ovat A-infinitiivin, joka useimmiten katsotaan selkokielessä helpoksi, käytetyimmät käännsstrategiat. Hieman välimaastoon sijoittuvat kuitenkin etenkin MA-infinitiivi ja NUT-partisiippi, joista ensiksi mainitun kohdalla käytetyin käännsstrategia on poiston lisäksi lisäys, ja viimeksi mainitun kohdalla yleisin strategia on puolestaan samana säilyminen.

Lisäksi tässä tarkastellut käännsstrategiat ovat tuottaneet aineistoon paitsi prototyypisiä käännsratkaisuja, myös ei-prototyypisiä ratkaisuja. Tämä selittynee ainakin osittain sillä, että nominaalimuotojen vaikeus riippuu niiden käyttöyhteydestä. Tällöin sama, vaikeaksikin katsottava nominaalimuoto voidaan säilyttää kohdetekstissäkin, jos nominaalimuodon käyttöyhteys muutetaan vastaamaan selkokielen kriteereitä. Aina mahdollinen muutos ei kuitenkaan välttämättä ole selkokielen kriteereiden kannalta riittävä, ja tällöin jokin toinen käännsstrategia voi olla toimivampi.

6.3 Tyypillisimmät käännösratkaisut selkokielen kriteerien valossa

6.3.1 Aineiston tyypillisimmistä käännösratkaisuista yleisesti

Kaikkiaan käännösstrategioiden tuottamia käännösratkaisuja on aineistossa yhteensä 503. Koska yksi käännösstrategia voi tuottaa lukuisiakin erityyppisiä käännösratkaisuja ja koska aineistossani käännösratkaisuja on laadulliseen analyysiin melko runsaasti, tarkastelen tässä tarkemmin niistä neljää yleisintä. Tarkastelen tässä käännösratkaisuja aineiston nominaalimuotoa kantavan sanan syntaktisen rakenteen mukaan, jolloin aineiston neljä yleisintä käännösratkaisua ovat verbiketju, finiittiverbi, koko nominaalimuotoa kantavan sanan poisto sekä liittotempus. Tällä tavalla tarkasteluun saadaan käännösratkaisuja kaikista neljästä käännösstrategiasta. Yhdessä nämä neljä käytetyintä käännösratkaisua kattavat yhteensä 80,1 % (n = 403) kaikista aineiston käännösratkaisuista, joten ne myös edustavat selvästi suurinta osaa niistä:

- Verbiketju: 46,5 % (n = 234)
- Yksiosainen finiittiverbi: 14,9 % (n = 75)
- Koko nominaalimuotoa kantavan sanan poisto: 11,9 % (n = 60)
- Liittotempus: 6,8 % (n = 34).

Seuraavissa luvuissa esittelen edellä mainittuja neljää aineiston tyypillisintä käännösratkaisua. Käsittelen jokaista käännösratkaisua omana alalukunaan. Tarkastelen käännösratkaisuista niiden lähdeteksteissä olevia vastineita ja arvioin käännösratkaisujen toimivuutta suhteessa yhtäältä selkokielen kriteereihin ja toisaalta myös lähdetekstin vastineeseen. Esitän kaikista käännösratkaisuista myös aineistosta poimittuja esimerkkejä, joilla havainnollistan aineiston ja teoriataustan perusteella tekemiäni päätelmiä.

6.3.2 Verbiketju käännösratkaisuna

Verbiketju on aineistossa yleisin käännösratkaisu kaikissa muissa käännösstrategioissa paitsi poistossa, jossa se ei tietenkään ole mahdollinenkaan. Kaikissa aineiston verbiketju-käännösratkaisuissa ketjun nominaalinen osa on A-infinitiivin nominatiivi. Hieman yli puolet käännösratkaisuna olevista verbiketjuista (53 %) on käännetty lähdetekstin verbiketjuista. Tämä on sikäli odotuksenmukaistakin, että A-infinitiivi on sekä lähde- että kohdeteksteissä yleisin nominaalimuoto ja nominaalimuodon säilyminen samana on puolestaan käytetyin

käännösstrategia. Tyypillinen käännösratkaisu verbiketju on aineistossa myös silloin, kun lähdetekstissä on verbiliitto tai, hieman yllättäenkin, yksiosainen finiittiverbi. Käännösratkaisuna A-infinitiivillinen verbiketju vaikuttaisi A-infinitiivin helppouden vuoksi olevan pitkälti selkokielen kriteerien mukainen.

Vaikka verbiketjut käännösratkaisuuina vaikuttavatkin päällisin puolin vastaavan selkokielen kriteereitä, katson niiden käyttöön liittyvän myös haasteita. Selkokielen mittarissa ohjeistetaan, että yhteen kuuluvat sanat ja rakenteet tulisi esittää ”peräkkäin tai mahdollisimman lähekkäin” (Selkokeskus 2022, 14). Kaikista aineiston käännösratkaisuna olevista verbiketjuista 36 ketjussa on ketjun osien välissä jokin ketjuun kuulumaton sana. Kun tämän suhteuttaa kaikkiin aineistossa käännösratkaisuna oleviin verbiketjuihin (n = 234), määrä ei kuitenkaan ole erityisen suuri: 15,4 %. Toisin sanoen käännösratkaisuna olevista verbiketjuista 84,6 %:ssa verbiketjun osat ovat heti peräkkäin. Lisäksi kaikissa näissä 36 verbiketjussa, joiden osien välissä on jokin ketjuun kuulumaton sana, ketjun osat on esitetty kuitenkin niin lähekkäin kuin mahdollista. Jos ketjun välissä olevan sanan tai sanojen paikkaa vaihtaisi, virkkeen merkitys muuttuisi:

- 9) ”Uhrin **täytyy muun muassa kertoa** rikoksesta ja mahdollisista vahingoista totuudenmukaisesti” (L3).
- 10) ”Uhrin **täytyy muun muassa puhua** totta, kun hän kertoo rikoksesta ja mahdollisista vahingoista” (K3).

Jos edellä esitettyjen esimerkkien 9 ja 10 verbiketjun osat siirtäisi peräkkäin niin, että ilmaus *muun muassa* olisi esimerkiksi verbiketjun jälkeen, virkkeen merkitys ei olisi enää sama. Tällöin verbiketjun osat voi olla välttämätöntä esittää hieman toisistaan erillään. Sen sijaan niissä tapauksissa, joissa lähdetekstin verbiketjun osien välissä on tarpeettomasti yksi tai useampi sana, aineiston kohdeteksteissä verbiketjun osat esitetään kuitenkin peräkkäin:

- 11) ”[--] **voivat märät lattiapinnat silti olla** liukkaita” (L1).
- 12) ”Ensinnäkin uimahallin märät lattiapinnat **voivat olla** liukkaita” (K1).

Esimerkissä 11 on siis lähdetekstin virke, jossa verbiketjun osien välissä on ketjuun kuulumattomia sanoja, joiden ei kuitenkaan ole välttämätöntä olla ketjun osien välissä. Esimerkistä 12 käy ilmi, että tämä on huomioitu kohdetekstissä ja sanajärjestystä on muutettu niin, että verbiketjun osat ovat peräkkäin. Tämä vastaa selkokielen kriteereitä.

Verbiketju on aineistossa tyypillinen käännösratkaisu myös silloin, kun lähdetekstissä sitä vastaa verbiliitto. Tämä koskee erityisesti nesessiivisiä rakenteita. Aiempien tutkimusten havainnot osoittavat osin samaan suuntaan, mutta osin myös päinvastaiseen suuntaan. Esimerkiksi Matilainen (2023, 19) havaitsi yleis- ja selkokielisten eduskuntavaaliohjelmien nesessiivisiä predikaatteja vertailevassa kandidaatintutkielmassaan, että yleiskielisen vaaliohjelman nesessiivinen verbiliitto on selkokielisessä vastineessaan tyypillisimmin korvattu nesessiivisellä verbiketjulla. Sen sijaan Laineen (2014) pro gradu -tutkielman tulokset ovat hyvinkin eriävät. Suomen vammaispoliittista ohjelmaa ja siitä tuotetun selkoversion ymmärrettävyyttä käsittelevässä tutkielmassaan Laine (2014, 40–41; 44) kuvailee, että nesessiivinen *on tehtävä* -tyyppinen verbiliitto on paitsi kyseisen ohjelman selkoversion yleisin nesessiivirakenne, myös yleiskielisessä lähdetekstissään selkoversiota huomattavasti harvinaisempi.

Tässä tutkimuksessa verbiketjut verbiliittojen käännösratkaisuna selittävät myös osittain luvussa 6.1 esiteltyä huomattavaa eroa lähde- ja kohdetekstien VA-partisiippien käytön määrässä. Selkokielen rakennetta koskevien kriteerien valossa verbiketju, jonka nominaalinen osa on A-infinitiivin nominatiivi, vaikuttaa vastaavan selkokielisen kohdetekstin skopokseen paremmin kuin lähdetekstin verbiliitto, jossa nominaalisena osana on VA-partisiipin passiivi. A-infinitiivin nominatiivi katsotaan tässä helpoksi rakenteeksi, ja VA-partisiippi puolestaan katsotaan mahdolliseksi vain nominatiivissa ja vain lyhyissä lauseissa, mutta ei verbiliitossa eikä lauseenvastikkeessa.

13) ”Näiden yritysten **on noudatettava** rajoituksia, jotka on annettu tartuntatautilailla ja sen nojalla” (L7).

14) ”Ravintoloiden **täytyy noudattaa** rajoituksia, jotka on annettu tartuntatautilailla” (K7).

Esimerkissä 13 VA-partisiipillinen verbiliitto on siis kyllä nominatiivissa ja lyhyessä lauseessa, joten sikäli se voisi olla mahdollinen kohdetekstissäkin, mutta se on kuitenkin verbiliitossa ja rakenteellisesti myös passiivimuotoinen. Selkokielen kriteereissä ohjataan välttämään passiivimuotoa muuten kuin sellaisissa tapauksissa, joissa tekijää ei tiedetä tai tekijä ei ole olennainen (Selkokeskus 2022, 14). Esimerkissä 13 tekijä kuitenkin tiedetään, joten passiivia ei ole tarpeen käyttää. Lisäksi esimerkin VA-partisiipin passiivi on rakenteena muutenkin kompleksisempi kuin A-infinitiivin nominatiivi. Tässä mielessä siis kohdetekstin käännösratkaisu, verbiketju, vastaa paremmin tekstin skopokseen kuin verbiliitto.

Edellä mainitusta huolimatta on kuitenkin mahdollista, että passiivin VA-partisiipillisen verbiliiton ja aktiivin A-infinitiivillisen verbiketjun velvoittavuudessa koetaan eroja. Esimerkiksi Kangasniemen (1992, 111) tutkimustulosten mukaan passiivin VA-partisiipillinen verbiliitto koetaan velvoittavammaksi kuin A-infinitiivillinen verbiketju. Selkokielen kriteereissä ohjeistetaan, että selkokielisessä tekstissä lukijalle täytyy tehdä selväksi, mikä on hänelle pakollista ja mikä puolestaan vain suositeltavaa tai mahdollista (Selkokeskus 2022, 9). Toisaalta jotkin *on tehtävä* -tyyppiset verbiliitot ovat myös monimerkityksisiä, ja niiden tulkitsemiseen tarvitaan silloin kontekstin ymmärtämistä (Pekkarinen 2011, 215), mikä selkolukijoilla ei välttämättä ole riittävän hyvä. Tällöin passiivin VA-partisiipillisen verbiliiton tuottamaa velvoittavuutta ei välttämättä ymmärretä, eikä sitä silloin voida kokeakaan sen velvoittavammaksi kuin A-infinitiivillistä verbiketjua. Selkokielen kriteereissä tai selkokieltä koskevissa muissa ohjeissa ei kuitenkaan mainita, että passiivin VA-partisiipillinen verbiliitto rakenteena olisi vaikeampi kuin A-infinitiivillinen verbiketju. Näin ollen ei ole täysin aukotonta, onko verbiketju todella verbiliittoa helpompi ja selkeämpi – ainakaan kaikissa tapauksissa. Samaan suuntaan voisi ajatella osoittavan myös osin ristiriitaiset tulokset omani, Matilaisen (2023) sekä Laineen (2014) tutkimusten välillä.

Verbiketju on aineistossa tyypillinen käänösratkaisu myös lähdetekstin yksiosaiselle finiittiverbille, mitä pidän hieman yllättävänäkin tuloksena. Yleisesti ottaen yksiosainen finiittiverbi vaikuttaisi rakenteena helpommalta kuin helponkin nominaalimuodon sisältävä kaksi- tai useampiosainen verbiketju. Tarkemmin tarkasteltuna näyttää kuitenkin siltä, että niissä tapauksissa, joissa lähdetekstin finiittiverbi on käännetty kohdetekstiin verbiketjuna, on kohdetekstissä ollut tarve tehdä selväksi tai selvemmäksi sitä, mikä tekstin sisällössä on lukijalle pakollista, mahdollista tai suositeltavaa:

- 15) ”Psykykinen sairaus ja oireilu **herättävät** omaisissa ja sairastuneessa usein samantyyppisiä tunteita, kuten pettymystä, syyllisyyttä, surua, huolta, vihaa ja väsymystä” (L4).
- 16) ”Läheisen ihmisen sairaus **voi herättää** sinussa monenlaisia tunteita. Näitä ovat esimerkiksi suru, huoli, pettymys, syyllisyys, viha ja häpeä” (K4).
- 17) ”Vakavissa rikoksissa siirtoa **harkitaan** myös EU:n ulkopuolelle” (L3).
- 18) ”Vakavissa rikoksissa siirtoa **voidaan harkita** myös EU:n ulkopuolelle” (K3).

Esimerkeissä 15 ja 16 on kyse näkökulman vaihdosta: selkokielisessä kohdetekstissä lukijaa puhutellaan suoraan, eli teksti on kirjoitettu suoraan lukijalle, kun taas yleiskielisessä lähdetekstissä asia on kirjoitettu yleisemmällä tasolla, etäämmällä lukijasta. Kun näkökulmaa vaihdetaan tällä tavalla, lähdetekstin *herättävät* ei toimisi kohdetekstissä, sillä se olisi liian olettava. Siksi kohdetekstissä tarvitaan mahdollisuutta ilmaisevaa verbiketjua *voi herättää*. Esimerkissä 18 puolestaan tehdään selvemmäksi esimerkin 17 mahdollisuutta: Vaikka sana *harkitaan* ilmaiseekin jo itsessään vain mahdollisuutta, ei varmuutta, kohdetekstissä tätä mahdollisuutta on vielä korostettu mahdollisuutta ilmaisevalla verbiketjulla. Näin varmistetaan, että lukijalle on selvää, että kyseessä on vain yksi mahdollisuus, ei pakollinen tai ehdoton käytäntö. Tämä tulee mielestäni lähelle luvussa 4.3 esitettyä eksplisiittistämistä käänносstrategiana. Painottamalla verbiketjun avulla modaalisuutta, tässä tapauksessa mahdollisuutta, eksplisiittistetään kohdetekstin lukijalle asia, joka lähdetekstissä katsotaan lukijalle selväksi.

6.3.3 Yksiosainen finiittiverbi käänносratkaisuna

Yksiosaiset finiittiverbit käänносratkaisuna syntyvät vain poisto-strategiasta. Aineistossa lähdetekstissä nominaalimuotoa kantanut sana kyllä usein esiintyy myös kohdetekstissä, mutta lähdetekstissä esiintynyt nominaalimuoto on kohdetekstissä poistettu, eli verbi on muutettu finiittimuotoon. Tässä tutkimuksessa yksiosaista finiittiverbiä on käytetty yhtenä käänносratkaisuna kaikille muille tässä tarkasteltaville nominaalimuodoille paitsi NUT-partisiipille. Näin ollen yksiosaisen finiittiverbin voi siis katsoa olevan yhteinen ratkaisu lähes kaikille nominaalimuodoille. Tässä tutkimuksessa yksiosainen finiittiverbi on yksi tyypillinen käänносratkaisu lähdetekstin nominaalimuodolle silloin, kun lähdetekstissä nominaalimuoto on verbiketjussa, substantiiviva määrittävässä partisiippilausekkeessa, liittotempuksessa tai adverbiaalimääritteenä olevassa infinitiivilausekkeessa.

Vaikka verbiketju onkin aineiston yleisin käänносratkaisu ja vielä tyypillisesti niin, että lähdetekstin verbiketju säilyy samana kohdetekstissä, joissakin tapauksissa lähdetekstin verbiketju on kuitenkin käännetty yksiosaiseksi finiittiverbiksi. Näihin tapauksiin liittyy myös jo aiemmin mainittu näkökulman vaihto. Lähdeteksti pysyttelee etäämmällä lukijasta, kun taas kohdetekstissä lukijaa puhutellaan suoraan:

19) "[--] mahdollisuutta tähän **voi tiedustella** henkilökunnalta" (L1).

20) "[--] **kysy** henkilökunnalta, miten tämä olisi mahdollista" (K1).

Esimerkeissä 19 ja 20 lähdetekstin ilmaus *tiedustella* on kohdetekstissä käännetty arkisemmaksi sanaksi *kysy*, mutta ilmauksen päämerkitys pysyy kuitenkin samana. Selkeys pelkällä sanatasolla ei siis välttämättä riitä, vaan selkeyttä on tuotava myös kielen rakennetasolle – tai toisin päin. Joka tapauksessa lähdetekstin nollapersoonaisesta verbiketjusta voi selkolukijalle jäädä epäselväksi, kenen tehtävä kysyminen on. Puhuttelemalla lukijaa suoraan, kuten esimerkiksi 20, tehdään selväksi, että kysyminen on lukijan itsensä tehtävä. Mahdollisuuden ilmaiseminen ei virkkeen ydinsisällön kannalta ole tässä tapauksessa relevanttia, joten siksikään verbiketjurakennetta ei tässä tarvita.

Sen sijaan sellaisissa tapauksissa, joissa mahdollisuuden ilmaiseminen on merkityksen kannalta olennaista, lähdetekstin verbiketjun ilmaisemaa modaalisuutta on kohdetekstissä ilmaistu finiittiverbin konditionaalimuodolla:

21) ”Laaja paikallisreaktio **voi kestää** kauemmin. Sekään ei kuitenkaan yleensä viittaa allergiaan” (L6).

22) ”Vaikka paikallisoire **kestäisi** pidempään, se ei yleensä viittaa allergiaan” (K6).

Esimerkkien 21 ja 22 A-infinitiivillinen verbiketju sekä konditionaalimuotoinen finiittiverbi lienevät rakenteina jokseenkin yhtä vaikeita. Tässä mielessä verbiketjun kääntäminen konditionaaliseen finiittiverbiin ei olisi siis tarpeellista. Kuitenkin näin tekemällä on kohdetekstin virkkeeseen saatu enemmän sidoksisuutta. Esimerkissä 22 vaikka-konjunktilla osoitetaan syy–seuraussuhdetta paikallisoireen ja allergian välillä eksplisiittisemmin kuin lähdetekstissä. Yleisyytensä vuoksi A-infinitiivillinen verbiketju voisi olla siis mahdollinen myös selkokielisessä kohdetekstissä, mutta juuri tässä tapauksessa, vaikka-konjunktin kanssa, se ei toimisi, sillä se muuttaisi virkkeen merkitystä. Näin ollen tässä tapauksessa verbiketjun sijaan modaalisuutta on parempi osoittaa esimerkiksi konditionaalimuotoisella finiittiverbillä.

Edellä esitetyn lisäksi yksiosainen finiittiverbi on aineistossa käännösratkaisuna usein myös substantiivia määrittävälle partisiippilausekkeelle. Näissä tapauksissa partisiippi on aineistossa joko VA-partisiippi tai MA-agenttipartisiippi. Molemmissa tapauksissa lähdetekstin partisiippilauseke on käännetty niin, että kohdetekstissä sitä vastaa sivulauseessa oleva yksiosainen finiittiverbi. Myös esimerkiksi Junnilan (2022, 24) kandidaatintutkielmassa yleiskielisen tekstin vastaavanlaiset partisiippimääritteet on selkokielisessä vastineessa usein korvattu sivulauseessa olevalla finiittiverbillä. Omassa aineistossani nämä sivulauseet ovat relatiivilauseita sekä jos- ja kun-alkuisia konjunktioilauseita:

- 23) ”Uhri voi pyytää tukihenkilöksi **haluamansa** henkilön” (L3).
- 24) ”Uhri voi pyytää tukihenkilöksi henkilön, *jonka* hän itse **haluaa**” (K3).
- 25) ”Lisäksi perheenjäseninä pidetään alle 18-vuotiaita omia lapsia, ottolapsia ja samassa taloudessa **asuvia** puolison lapsia” (L2).
- 26) ”Perheenjäseniä ovat lisäksi alle 18-vuotiaat omat lapset ja ottolapset ja myös puolison lapset, *jos* he **asuvat** samassa taloudessa” (K2).
- 27) ”Rekisteröinnin yhteydessä Suomeen **muuttaville** henkilöille rekisteröidään kotikunta ja he saavat suomalaisen henkilötunnuksen” (L2)
- 28) ”*Kun* henkilö **muuttaa** vakinaisesti Suomeen, ja kun hän rekisteröityy maistraatissa, hänelle rekisteröidään kotikunta” (L2).

Selkokielen kriteereissä mainitaan, että selkokielisessä tekstissä ei saisi yhteen lauseeseen tiivistää liikaa asiaa eikä substantiiveilla saisi olla monimutkaisiksi katsottuja määritteitä, kuten partisiippilausekkeita (Selkokeskus 2022, 8, 13). Partisiippilausekkeet sisältävät tyypillisesti paljon informaatiota, ja lisäksi niiden viittaussuhteet saatetaan joissakin tapauksissa ymmärtää useammalla kuin vain yhdellä, kirjoittajan tarkoittamalla, tavalla (VISK § 531; Pekkarinen 2011, 13). Kääntämällä lähdetekstin partisiippilauseke yksiosaisen finiittiverbin sisältäväksi sivulauseeksi saadaan ratkaistua molemmat ongelmat: informaatio jakautuu väljemmin, kun se esitetään useammassa kuin yhdessä lauseessa, ja myös rakenteellisesti vaikeaksi katsottu partisiippirakenne saadaan poistettua.

Tällaisissa käänösratkaisuissa haasteeksi saattavat kuitenkin tulla liian monet sivulauseet. Selkokielen kriteereissä ohjeistetaan, että sivulauseita tulisi olla pääosin vain yksi (Selkokeskus 2022, 14). Kuten esimerkki 28 osoittaa, aineiston kohdeteksteissä on myös tällaisia virkkeitä, joissa on useampi kuin yksi sivulause. Koko aineiston tasolla kohdeteksteissä on kaikkiaan 254 sellaista virkettä, jossa on sivulause, ja näistä 60:ssä on useampi kuin yksi sivulause⁴. Suhteutettuna se tarkoittaa, että sivulauseellisista virkkeistä 23,6 %:ssa on useampi kuin yksi sivulause. Näin ollen enemmistössä sivulauseellisia virkkeitä sivulauseita on vain yksi, joten sikäli tulos vastaa selkokielen kriteereitä. Selkokielen sivulauseiden määrää koskeva kriteeri

⁴ Sivulauseella tarkoitan tässä Ison suomen kieliopin (§ 883) mukaisesti sellaista lausetta, joka on päälauseeseen tai toiseen sivulauseeseen nähden alisteinen. En ole siis laskenut mukaan sellaisia yhdyslauseita, joissa on esimerkiksi kaksi päälauseetta mutta ei sivulauseita.

ei kuitenkaan ole erityisen tarkka: riittää, että enemmistössä sivulauseellisia virkkeitä on vain yksi sivulause. Katson kuitenkin, että 23,6 % ei ole tässä erityisen vähäenkään määrä, vaikka se periaatteessa mahtuukin selkokielen kriteereiden sisään. Sivulauseiden määrä siis vastaa koko aineiston tasolla selkokielen kriteereitä, mutta määrän perusteella lienee käänösprosessin aikana hyvä varmistaa, että partisiippilausekkeen kääntäminen finiittiverbiksi on toimiva käänösratkaisu myös tekstikokonaisuuden kannalta.

Yksiosaiseksi finiittiverbiksi aineistossa on tyypillisesti käännetty myös liittotempuksia. Kaikki tämän aineiston liittotempuksesta yksiosaiseksi finiittiverbiksi käännetyt ratkaisut on käännetty vain TU-partisiipista. Tämä voi selittyä ainakin osittain sillä, että rakenteena TU-partisiippi voidaan katsoa ainakin yksikkömuotoista NUT-partisiippia vaikeammaksi, sillä TU-partisiippi on NUT-partisiipin passiivimuoto (ks. esim. VISK § 521). Näin ollen on mahdollista, että lähdetekstissä esiintyviä NUT-partisiipillisiä liittotempuksia ei ole ehkä katsottu tarpeellisiksi ilmaista kohdetekstissä toisella tavalla, ainakaan yksiosaisella finiittiverbillä. Tämä ei toki tarkoita, etteikö siihen silti voisi olla syytä. Esimerkit 29 ja 30 havainnollistavat kuitenkin TU-partisiipillisen liittotempuksen kääntämistä yksiosaiseksi finiittiverbiksi:

29) ”Alla **on esitetty** tärkeimpiä huomioitavia asioita” (L1).

30) ”Seuraavaksi **kerrotaan** tärkeimmät puhtauteen liittyvät asiat, jotka asiakkaiden pitää ottaa huomioon” (K1).

Kyseisissä esimerkeissä pelkän nominaalimuodon poiston lisäksi myös koko sana on korvattu toisella, mutta päämerkitys säilyy kuitenkin samana. Selkokielen kriteereihin kuuluu välttää tarpeetonta liittotempusta (Selkokeskus 2022, 13), joten lähdetekstin liittotempukselle, tässä tapauksessa perfektille, on ollut tarpeen tuottaa kohdetekstissä jokin selkokielen kriteereitä vastaava käänösratkaisu. Yksiosainen finiittiverbi ratkaisee tässä yhdellä kerralla kaksi haastetta: sen avulla irrottaudutaan tarpeettomasta liittotempuksesta, joka on aikakäsitteenä preesenssiä ja imperfektiä vaikeampi, ja päästään eroon myös yksiosaista finiittiverbiä rakenteellisesti vaikeammasta TU-partisiipista. Passiivimuoto toki säilyy kohdetekstissäkin, mutta tässä tapauksessa se näyttää vastaavan selkokielen kriteereitä: tekijän mainitseminen ei ole olennaista, koska virkkeen tavoitteena on tuottaa tekstin lukemista helpottavaa metatekstiä. Aktiivimuotokaan ei tosin mielestäni ole tässä mitenkään täysin poissuljettu vaihtoehto.

Edellä mainittujen lisäksi yksiosaisiksi finiittiverbeiksi on tyypillisesti käännetty myös lähdetekstin adverbialimääritteenä olevia infinitiivilausekkeita. Näissä tapauksissa aineistossa

nominaalinen osa on tällöin E- tai MA-infinitiivi. E-infinitiivi esiintyy tässä sen molemmissa sijamuodoissaan eli inessiivissä ja instruktiivissa. Inessiivimuotoinen E-infinitiivi muodostaa myös temporaalirakenteen (VISK § 543) eli temporaalisen lauseenvastikkeen. E-infinitiivin molemmat sijamuodot katsotaan selkokielessä vaikeiksi kielen rakenteiksi (Leskelä 2019, 146–147), ja lisäksi selkokielen kriteereissä ohjeistetaan välttämään lauseenvastikkeita (Selkokeskus 2022, 13). Jotta kohdeteksti vastaisi selkokielen kriteereitä, seuraavat lähdetekstien E-infinitiivit on aineistossa käännetty finiittiverbeiksi:

31) ”Vauva imee ja nielee maitoa omaan rytmiinsä, **pitäen** välillä lyhyitä hengitystaukoja” (L5).

32) ”Vauva imee ja syö maitoa omaan rytmiinsä ja **pitää** välillä lyhyitä taukoja” (K5).

33) ”Viranomaisen on **tarvittaessa** järjestettävä tulkkaus” (L3)

34) ”Jos esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä **tarvitaan** tulkkausta, viranomaisen täytyy järjestää tulkkaus” (K3).

MA-infinitiivin adessiivi katsotaan niin ikään selkokielessä vaikeaksi kielen rakenteeksi (Leskelä 2019, 146–147), ja E-infinitiivin tavoin myös sitä on aineistossa käännetty finiittiverbiksi:

35) ”Vauva viestii nälästään hienovaraisesti hamuilemalla: **kääntelemällä** päätään, **aukomaalla** suutaan, **lipomalla** huuliaan ja **viemällä** käsiään suuhun” (L5).

36) ”Vauva ilmoittaa nälästään hienovaraisesti hamuilemalla: hän **kääntelee** päätään, **aukoo** suutaan, **työntää** kielen ulos ja **vie** käsiään suuhun” (K5).

Huomioitavaa esimerkeissä 35 ja 36 kuitenkin on vielä se, että vaikka kaikki muut lähdetekstin MA-infinitiivin adessiivit on kyseisissä esimerkeissä käännetty kohdetekstiin yksiosaisina finiittiverbeinä, lähdetekstin ensimmäinen MA-infinitiivin adessiivi, *hamuilemalla*, säilyy kuitenkin samana myös kohdetekstissä. Kyseisen infinitiivin muuttaminen finiittiverbiksi ei kuitenkaan tässä tapauksessa toimisi. MA-infinitiivin adessiivi ilmaisee tapaa tai keinoa: se kuvaa, millä tavalla jokin asia tapahtuu tai miten jotakin asiaa tavoitellaan (VISK § 515, § 517). Jos kyseisten esimerkkien ensimmäisen MA-infinitiivin adessiivin muuttaisi finiittiverbiksi, virkkeen merkityskin muuttuisi. Siinä, missä kyseinen infinitiivi ilmaisee nyt viestimisen tapaa, finiittiverbi irrottaisi tuon tavan, *hamuilemisen*, viestimisestä mahdollisesti erilliseksi toiminnaksi. Näin ollen yksiosainen finiittiverbi ei siis välttämättä ole toimiva

käännösratkaisu kaikille MA-infinitiivin adessiiveille, vaikka rakenteena se tyypillisesti olisi-kin helpompi.

6.3.4 Koko nominaalimuotoa kantavan sanan poisto käännösratkaisuna

Aineiston kolmanneksi tyypillisin käännösratkaisu on poisto, jossa koko nominaalimuotoa kantava sana on poistettu. Toisin kuin luvussa 6.3.3, jossa nominaalimuotoa kantava sana kyllä esiintyi myös kohdetekstissä mutta vain finiittimuodossaan, koko sanan poistossa pelkän nominaalimuodon sijaan myös koko sitä kantava sana on kohdetekstissä poistettu. Tällöin lähdetekstin nominaalimuotoa kantavalle sanallekaan ei siis löydy kohdetekstistä vastinetta.

Näissä tapauksissa poiston syy on voinut olla paitsi kieleen kohdistuva, myös sisältöön kohdistuva. Koska käytän tutkimuksessani lausetta sisällöllisen ekvivalenttiuden yksikkönä, olen kuitenkin sisällyttänyt myös nämä koko nominaalimuotoa kantavan sanan poistot tutkimukseen. Tyypillisimmin koko nominaalimuotoa kantava sana on aineistossa poistettu silloin, kun lähdetekstissä on substantiivia määrittävä partisiippilauseke, verbiketju tai adverbiaalimääritteenä oleva infinitiivilauseke.

Hieman yli puolessa (55 %) niistä käännösratkaisuista, joissa koko lähdetekstin nominaalimuotoa kantava sana on kohdetekstissä poistettu, on poiston kohteena lähdetekstissä substantiivia määrittävä partisiippilauseke. Koko nominaalimuotoa kantavan sanan poiston taustalla esiintyy kaikkia neljää partisiippimuotoa, joita tässä tutkimuksessa tarkastellaan. Määrällisesti useimmin kyseessä on VA-partisiippi, mikä on sikäli odotettavaakin, että kyseinen partisiippi on lähdeteksteissä käytetyin partisiippimuoto mutta kohdeteksteissä toiseksi harvimmin käytetty partisiippimuoto. Aineiston kohdeteksteissä koko nominaalimuotoa kantavan sanan poistot on tehty niin, että poistosta huolimatta virkkeen ydinsisältö pysyy samana:

37) ”[--] esitutkintaviranomainen voi tietyissä tilanteissa siirtää sille **tehdyn** rikosilmoituksen tai **aloittamansa** esitutkinnan toisen EU-valtion viranomaiselle” (L3).

38) ”[--] poliisi voi joissakin tapauksissa siirtää rikosilmoituksen tai esitutkinnan toisen EU-valtion viranomaiselle” (K3).

39) ”Se vähentää vauvan **kokemaa** stressiä ja antaa hänelle mahdollisuuden syödä sopivia määriä kerrallaan” (L5).

40) ”Se vähentää vauvan stressiä ja auttaa häntä syömään sopivan määrän” (K5).

Virkkeiden ydinsisällön vastaavuudesta huolimatta varsinkin esimerkeissä 37 ja 38 virkkeiden yksityiskohtaisuus on kuitenkin hieman eri. Lähdetekstissä virkkeestä ilmenevä tilanne esitetään partisiippirakenteen avulla täsmällisemmin, aukottomammin, kuin kohdetekstissä, jossa samaa tilannetta käsitellään hieman yleisemmällä tasolla. Näin ollen kyseinen käännösratkaisu osoittaa myös siihen, että kyseessä on myös sisältöön kohdistuva ratkaisu. Selkokieli- sessä tekstissä sisällön tulee keskittyä vain tekstin pääasiaan eikä lukijan kannalta epäolennaista tietoa saisi olla (Leskelä 2019, 118; Selkokeskus 2022, 8). Poistamalla koko nominaalimuotoa kantava sana ratkaistaan siis kaksi ongelmaa: kohdetekstin lukijalle tarpeettoman yksityiskohtaiseksi katsottu sisältö sekä vaikeaksi katsottu kielen rakenne. Tässäkin on kuitenkin varmistuttava siitä, että poistettu sisältö todella on tarpeeton eikä vie pois mitään virkkeen ydinsisällön ymmärtämisen kannalta olennaista. Näin ollen vaikka tämän tutkimuksen aineistossa ei esiinnykään sellaisia ratkaisuja, joissa koko nominaalimuotoa kantavan sanan poisto poistaisi selvästi myös selkolukijan näkökulmasta jotakin olennaista, se ei tarkoita, että kaikkien partisiippilausekkeiden kohdalla kyseinen käännösratkaisu olisi toimiva.

Edellä esitetyn kaltainen tavoite näyttäisi olevan myös niissä koko nominaalimuotoa kantavan sanan poistoissa, joissa poiston kohteena on lähdetekstissä adverbiaalimääritteenä oleva infinitiivilauseke. Näissä tapauksissa aineiston lähdeteksteissä nominaalimuotona on joko E-infinitiivi tai MA-infinitiivin adessiivi. Tämä käännösratkaisu muistuttaakin pitkälti myös luvussa 6.3.3 tarkasteltuja tapauksia, joissa vastaavien E- ja MA-infinitiivilausekkeiden käännösratkaisuna on yksiosainen finiittiverbi. Tämä ei toki ole mitenkään yllättävää, sillä molemmat ratkaisut syntyvät samasta käännösstrategiasta, poistosta. Näiden kahden käännösratkaisutyy- pin erona on siis vain se, että toisessa ratkaisuna on finiittiverbi eli pelkän nominaalimuodon poisto, ja toisessa puolestaan koko nominaalimuotoa kantavan sanan poisto. Katsonkin myös tämän vahvistavan sitä ajatusta, että varsinkin koko nominaalimuotoa kantavan sanan poistossa kyse ei ole vain rakenteeseen vaan myös sisältöön kohdistuvasta poistosta:

41) ”Ilmoituksen voi tehdä esimerkiksi [--] **menemällä** poliisiasemalle [--]” (L3).

42) ”Ilmoituksen voi tehdä myös poliisiasemalla” (K3).

Kuten esimerkit 41 ja 42 havainnollistavat, poistamalla lähdetekstin koko nominaalimuotoa kantava sana poistetaan myös sisältöä, mutta tässäkin tapauksessa vain sellaista, joka on tekstin ymmärtämisen kannalta tarpeetonta – tai jopa epätarkkaa: pelkkä poliisiasemalle meneminen ei vielä tuota itse ilmoitusta, toisin kuin tapaa ja keinoa merkitsevä MA-infinitiivin adessiivi kirjaimellisesti tulkittuna tässä ilmaisee. Näin ollen kohdetekstissä on tässä tapauksessa

jopa täsmällisempää ilmaista virkkeen ydinsisältö kokonaan ilman lähdetekstissä esiintyvää nominaalimuotoa ja sitä kantavaa sanaa.

Kun koko nominaalimuotoa kantavan sanan poiston lähtökohtana puolestaan on verbiketju, poistolla luultavasti tavoitellaan verbiketjun ilmaiseman modaalisuuden poistoa. Toisin kuin luvussa 6.3.3 esitellyissä tapauksissa, joissa lähdetekstin verbiketju on kohdetekstissä ilmaistu yksiosaisella finiittiverbillä, koko nominaalimuotoa kantavan sanan poistoon ei näyttäisi sisältyvän lukijan puhutteluun liittyvää näkökulman vaihtoa tai lähdetekstin verbiketjun ilmaiseman modaalisuuden ilmaisemista konditionaalilla. Päinvastoin näyttää siltä, että juuri verbiketjun ilmaisemasta modaalisuudesta, tässä tapauksessa mahdollisuudesta, on pyritty irrottautumaan. Tätä havainnollistavat esimerkit 43 ja 44:

43) ”Itkevä vauva **voi olla** liian hermostunut syödäkseen” (L5).

44) ”Kun vauva itkee, hän ei pysty syömään” (K5).

Tarpeeton modaalisuus voi tehdä tekstistä liian epämääräistä kohdetekstin lukijalle. Esimerkissä 43 se jättää esimerkiksi avoimeksi sen, mitä muita mahdollisia seurauksia virkkeen ilmaisemassa tilanteessa on. Kyseinen teksti käsittelee vain vauvan imettämistä, joten vauvan itkun muut mahdolliset seuraukset eivät liene olennaisia. Kohdetekstissä asia on ilmaistu yksiselitteisemmin jättämällä kyseinen mahdollisuuden ilmaiseminen kokonaan pois. Jos modaalisuuden ilmaiseminen on tarpeetonta tai toissijaista, se on luultavimmin parempi jättää kokonaan pois, jotta välttyään esimerkiksi virkkeen pääasian ymmärtämistä haittaavalta epämääräisyydeltä.

6.3.5 Liittotempus käännösratkaisuna

Liittotempus on *olla*-apuverbin ja nominaalisen pääverbin muodostama rakenne, jolla ilmaistaan perfektiiä tai pluskvamperfektiiä (VISK § 451, § 1523). Liittotempuksen nominaalisessa osassa on joko NUT- tai TU-partisiippi, jotka molemmat katsotaan selkokielessä vaikeiksi rakenteiksi (Leskelä 2019, 146–147). Lisäksi liittotempukset ilmaisevat monimutkaisempia aikasuhteita kuin preesens ja imperfekti. Selkokielen kriteereissä (Selkokeskus 2022, 13) ohjeistetaan suosimaan preesensia ja imperfektiiä ja käyttämään liittomuotoa vain niissä tapauksissa, joissa se on tekstin aikasuhteiden kannalta välttämätöntä. Näin ollen, vaikka liittotempus tässä kuuluukin aineiston käytetyimpiin käännösratkaisuihin, se ei kuitenkaan ole yksiselitteisesti helppo. Tässä aineistossa liittotempus on tyypillinen käännösratkaisu silloin, kun

lähdetekstissäkin on liittotempus, mutta myös silloin, kun lähdetekstissä on substantiivisia määrittäviä partisiippilauseke tai referatiivirakenne eli referatiivinen lauseenvastike.

Tässä tutkimuksessa, kun kohdetekstin liittotempus on käännösratkaisuna lähdetekstin liittotempukselle, kohdetekstissä liittotempuksen nominaalisena osana on lähes yhtä usein passiivia ilmaiseva TU-partisiippi (n = 8) kuin aktiivisia ilmaiseva NUT-partisiippi (n = 9). Tämä on sikäli mielenkiintoista, että tyypillisesti selkokielessä pyritään välttämään passiivimuotoa (Selkokeskus 2022, 14). Näiden käännösratkaisujen lähemmässä tarkastelussa käy myös ilmi, että tyypillisesti kohdetekstin liittotempus on säilynyt samana kuin lähdetekstin liittotempus. Näin ollen myös niissä tapauksissa, joissa lähdetekstin liittotempus on passiivimuodossa, passiivimuoto usein säilyy siis myös kohdetekstissä. Aineiston käännösratkaisuisissa passiivimuodon käyttö kuitenkin näyttää jokseenkin vastaavan selkokielen kriteerejä:

45) ”Näiden yritysten on noudatettava rajoituksia, jotka **on annettu** tartuntatautilailla ja sen nojalla” (L7).

46) ”Ravintoloiden täytyy kuitenkin noudattaa rajoituksia, jotka **on annettu** tartuntatautilailla” (K7).

Esimerkeissä 45 ja 46 ei ole virkkeen ydinsisällön kannalta olennaista, kuka rajoitukset on antanut, vaan mitä tai keitä ne koskevat. Siksi passiivi on tässä selkokielessäkin mahdollinen, joskaan tämä ei toki tarkoita sitä, etteikö aktiivimuotokin voisi olla mahdollinen. Aktiivimuodon käyttäminen – ja siten siis myös yleensä subjektin lisääminen – saattaisi kuitenkin lisätä tekstiin jotakin epäolennaista tai muuten vaikeasti selitettävää, joten sikäli passiivimuodon käyttäminen vaikuttaa tässä toimivimmalta ratkaisulta. Sen sijaan niissä tapauksissa, joissa tekijä on tarpeen ilmaista, jotta lukija ymmärtää, mitä esimerkiksi juuri hänen tulee tehdä, lähdetekstin passiivimuotoinen liittotempus on aineiston kohdeteksteissä kuitenkin käännetty aktiivimuotoiseksi liittotempukseksi, kuten esimerkeistä 47 ja 48 käy ilmi:

47) ”Myös vahingonkorvauksen saaminen voi edellyttää, että rikosilmoitus **on tehty**” (L3).

48) ”Uhri voi saada vahingonkorvausta usein vain, kun hän **on tehnyt** rikosilmoituksen” (K3).

Kun kohdetekstin liittotempuksen lähtökohtana on puolestaan substantiiviva määrittävä partisiippilauseke, kohdetekstiin on tuotettu sivulause, ja liittomuoto on tämän sivulauseen predikaattina. Esimerkit 49 ja 50 havainnollistavat tätä ratkaisua:

49) ”Suomalaisen syntyperän perusteella vähintään vuoden pituisen oleskeluluvan Suomeen **saanut** henkilö pääsee yleensä Suomen sosiaaliturvan piiriin heti maahan muutosta lähtien” (L2).

50) ”Jos henkilö **on saanut** oleskeluluvan vuodeksi tai sitä pidemmäksi ajaksi suomalaisen syntyperän perusteella, hänellä on yleensä heti oikeus sosiaaliturvaan” (K2).

Tämä käänösratkaisu muistuttaakin paljolti luvussa 6.3.3 esitetyjä tapauksia, joissa vastaavien partisiippilausekkeiden käänösratkaisuna on sivulauseessa oleva yksiosainen finiitti-verbi. Kuten jo aiemmin on todettu, partisiippilausekkeet ovat tyypillisesti informaatiotiheitä, joten kääntämällä lähdetekstin partisiippilauseke liittotempuksen sisältäväksi sivulauseeksi virkkeen sisältämä informaatio saadaan jakautumaan väljemmin. Vaikka lähtökohtaisesti NUT- ja TU-partisiipit katsotaankin vaikeiksi (Leskelä 2019, 146–147), liittotempuksessa niiden voidaan tässä katsoa olevan oikeutettuja, sillä ne ovat tekstin aikasuhteiden kannalta välttämättömiä (Selkokeskus 2022, 13). Luvussa 6.3.3 todetun tavoin tässäkin partisiippilauseketta koskevassa käänösratkaisussa on kuitenkin tarpeen pitää huoli siitä, ettei käänösratkaisu tuota liikaa sivulauseita virkkeeseen.

Aineistossa kohdetekstien liittotempusten lähtökohtana esiintyy myös referatiivirakenteita. Referatiivirakenne on lauseenvastike, ja se muodostetaan vaikeiksi katsotuista VA-, NUT- ja TU-partisiippien muodoista (Leskelä 2019, 146–147; VISK § 538). Näin ollen referatiivirakennetta tulisi selkokielessä välttää. Kuitenkin, kuten jo aiemmin olen nostanut esiin, liittotempuskaan ei ole yksiselitteisesti selkokielessä helppo, esimerkiksi sen ilmaisemien monimutkaisempien aikasuhteiden vuoksi. Lisäksi liittotempus on esimerkiksi luvussa 6.3.1 esitetyn verbiketjun tavoin useampiosainen predikaatti, joten selkokielen kriteerien mukaan (Selkokeskus 2022, 14) myös liittotempuksen kohdalla sen osat eivät saisi olla tarpeettomasti erillään tai tarpeettoman kaukana toisistaan.

51) ”Uhri voi kannella esitutkintaviranomaisen menettelystä, jos uhri **katsoo viranomaisen toimineen** virheellisesti tai **laiminlyöneen** tehtävänsä” (L3).

52) ”Jos poliisi tai muu esitutkintaviranomainen **on uhrin mielestä toiminut** virheellisesti tai **laiminlyönyt** tehtävänsä, uhri voi tehdä kantelun asiasta” (K3).

Esimerkeissä 51 ja 52 on molemmissa kaksi nominaalimuotoa, lähdetekstissä referatiiviset *toimineen* ja *laiminlyöneen* ja kohdetekstissä liittotempuksessa *toiminut* ja *laiminlyönyt*. Kyseessä on tämän tutkimuksen puitteissa lähtökohtaisesti sama nominaalimuoto, NUT-partisiippi, molemmissa esimerkeissä. Molemmissa esimerkeissä nominaalimuodot ovat myös osa useampiosaista ilmausta, ja molemmissa tapauksissa ilmausten osien välissä on siihen kuulumaton sana tai sanoja. Käännösratkaisuna olevan esimerkin 52 liittotempuksen osien väliin sijoitettu ja siihen kuulumaton *uhrin mielestä* on katsoakseni mahdollista sijoittaa myös johonkin toiseen kohtaan virkettä niin, että liittotempuksen osien väliin ei jäisi siihen kuulumattomia sanoja. Ilmauksen sijoittaminen esimerkiksi virkkeen alkuun saattaisi kuitenkin vaikuttaa virkkeen sujuvuuteen tehden virkkeen aloituksesta raskaan, tai se saattaisi vaikuttaa siihen, onko virkkeessä ensisijaisesti olennaista uhrin mielipide ja kokemus tapahtuneesta vai ylipäänsä se, että virheen tai laiminlyönnin tapahtuessa uhri voi kannella siitä.

Mielenkiintoista edellä esitetyissä esimerkeissä on myös ellipsi. Esimerkiksi esimerkin 52 jälkimmäinen liittotempus, *[on] laiminlyönyt*, on elliptisessä suhteessa ensimmäiseen liittotempukseen, *on toiminut*: ne jakavat saman apuverbin *on*. Selkokielen kriteereissä ei suoraan käsitellä ellipsiä, joten sen suhteen ei ole tiedossa, onko ellipsi keinona yleisemmin hyväksyttävä vai vältettävä ratkaisu selkokielessä. Ellipsi on keino välttää toisteisuutta (VISK § 1177), joten ainakin yleiskielessä sillä voidaan parantaa tekstin sujuvuutta. Toisaalta taas jotkin elliptisiksi tarkoitetut rinnastustapaukset ovat monitulkintaisuutensa vuoksi alttiita myös väärinymmärryksille (ks. esim. VISK § 1178). Lisäksi elliptisessä ilmauksessa esimerkiksi useampiosaisen predikaatin osat voivat sijoittua virkkeessä tarpeettoman kauas toisistaan. Esimerkissä 52 jälkimmäisen liittotempuksen pääverbin ja sen elliptisen apuverbin välissä on useampiakin sanoja, joskaan ei erityisen runsaastikaan. Tämän tutkimuksen puitteissa ei ole siis selvää, vaikuttaako ellipsi tässä käännösratkaisuun myönteisesti vai kielteisesti – jos ollenkaan.

7 Lopuksi

7.1 Päätelmät

Olen edellä tarkastellut aineistoni selko- ja yleiskielisiä tekstejä sekä määrällisesti että laadullisesti. Määrällisesti olen tarkastellut aineistoa koko aineiston tasolla kaikkien nominaalimuotojen osalta sekä vain vaikeiksi katsottujen nominaalimuotojen osalta. Yleisin nominaalimuoto kaikkia nominaalimuotoja tarkasteltaessa on sekä yleis- että selkokielisissä teksteissä A-infinitiivi, ja harvinaisimmat nominaalimuodot ovat E-infinitiivi ja MA-agenttipartisiippi. Mielenkiintoiseksi osoittautui myös VA-partisiippi, joka yleiskielisissä teksteissä esiintyi huomattavasti useammin kuin selkokielisissä teksteissä. Yhteensä koko aineiston tasolla nominaalimuotoja on kuitenkin käytetty lähes saman verran selko- ja yleiskielisissä teksteissä. Sen sijaan vain vaikeiksi katsottuja nominaalimuotoja tarkasteltaessa ero yleis- ja selkokielisten tekstien välillä on aineistossa huomattava. Aineisto osoittaa, että yleiskielisissä teksteissä vaikeita nominaalimuotoja on paljon enemmän kuin selkokielisissä teksteissä. Näin ollen määrällisesti koko aineiston tasolla kaikkia nominaalimuotoja tarkasteltaessa sekä vain vaikeiksi katsottuja nominaalimuotoja tarkasteltaessa nominaalimuotojen käyttö näyttää vastaavan selkokielen kriteereitä ja siten selkokielisten tekstien ymmärrettävyyttä koskevaa skopista.

Koko aineiston tasolla tarkastelun lisäksi olen käänösstrategioiden ja -ratkaisujen tarkastelua varten erottanut aineistosta myös vain sisällöllisesti ekvivalentin osan, sillä tarkasteluni kohteena on ollut kielen morfosyntaktiset komponentit. Sisällöllisesti toisiaan vastaamattomat kohdat kertovat lähinnä sisältöön liittyvistä strategioista ja ratkaisuista, eivät juurikaan kieleen liittyvistä. Näin ollen tämän tutkimuksen puitteissa käänösstrategioita ja -ratkaisuja on ollut tarkoituksenmukaista tarkastella vain siitä osasta aineistoa, joka on sisällöllisesti ekvivalentti. Tämä aineiston osa vastaa nominaalimuotojen esiintymismääriltään edellä esitetyn koko aineiston kaikkia nominaalimuotoja koskevia tuloksia suurimmaksi osaksi. Selvä ero on kuitenkin varsinkin NUT-partisiipin käytössä, joka koko aineiston tasolla on yleisempi yleiskielisissä teksteissä kuin selkokielisissä teksteissä, mutta aineiston ekvivalentissa osassa tulos on päinvastainen. Näin ollen onkin mahdollista, että koko aineistoa koskevat tulokset saattaisivatkin olla erilaiset, jos aineistona olevat tekstit olisivat kokonaan sisällöllisesti ekvivalenteja. Tämä puhuu osaltaan myös käänösteoreettisen lähtökohdan onnistuneisuudesta tässä tutkimuksessa, sillä nämä tulokset olisivat jääneet huomaamatta ilman käänösteoreettista lähestymistapaa.

Käännösstrategioita olen tässä tutkimuksessa luokitellut kaikkiaan neljä: nominaalimuodon säilyminen samana, nominaalimuodon poistaminen, nominaalimuodon lisäys sekä nominaalimuodon korvaus toisella nominaalimuodolla. Tutkimuksessa ilmeni, että aineistossa käytetään kaikkia neljää edellä mainittua käännösstrategiaa, ja lisäksi aineisto osoitti viitteitä myös eksplisiittistämisestä, vaikkei kyseistä strategiaa tarkasteltukaan tässä tutkimuksessa. Tässä tarkastelluista käännösstrategioista selvästi yleisimmäksi osoittautui nominaalimuodon säilyminen samana. Tämä selittyy aineistossa runsaasti esiintyneillä A-infinitiiveillä, sillä ne katsotaan selkokielessä useimmissa yhteyksissään mahdollisiksi ja siksi ne on mitä luultavimmin katsottu sopiviksi säilyttää myös kohdeteksteissä. Aineiston toiseksi käytetyin käännösstrategia on puolestaan poisto. Tämä on sikäli yllättäväkin tulos, että se ei vastaa aiempia tutkimuksia, joissa poisto on päinvastoin vain harvoin käytetty strategia. Tähän eroon luultavasti vaikuttaa se, että muissa yhteyksissä tutkittavana kohteena ovat olleet isommat yksiköt, kuten kokonaiset virkkeet, kun taas tässä tutkimuksessa olen tarkastellut suhteellisen pieniä yksiköitä, nominaalimuotoja. Näin ollen käännösstrategioiden yleisyys voi riippua siitä, minkälaisiin yksiköihin kohdistuvia strategioita tarkastellaan.

Käännösstrategioiden osalta aineisto osoitti myös, että strategioita hyödynnetään eri nominaalimuotojen kohdalla hieman eri tavoin, ja tämä jakauma näyttää pääosin vastaavan selkokielen kriteereitä. Poisto ja korvaus ovat käännösstrategioina tyypillisimpiä niiden nominaalimuotojen kohdalla, jotka useimmissa käyttöyhteyksissään katsotaan selkokielessä vaikeiksi. Säilyminen ja lisäys puolestaan ovat useimmissa yhteyksissään helpoksi katsotun A-infinitiivin käytetyimmät käännösstrategiat. Hieman välimaastoon sijoittuvat kuitenkin MA-infinitiivi ja NUT-partisiippi, joista ensiksi mainitun kohdalla käytetyin strategia on poiston lisäksi lisäys, ja viimeksi mainitun kohdalla yleisin strategia on säilyminen. Lisäksi tässä tarkastellut käännösstrategiat ovat tuottaneet paitsi prototyyppisiä käännösratkaisuja myös ei-prototyyppisiä ratkaisuja. Tämä luultavimmin selittyy ainakin osittain yksinkertaisesti sillä, että nominaalimuotojen vaikeus riippuu niiden käyttöyhteydestä. Tällöin esimerkiksi sama, useimmiten vaikeaksikin katsottu nominaalimuoto voidaan säilyttää kohdetekstissäkin, jos nominaalimuodon käyttöyhteys muutetaan vastaamaan selkokielen kriteereitä. Aineistosta ilmeni kuitenkin myös, että aina tällainen mahdollinen muutos ei kuitenkaan välttämättä ole selkokielen kriteerien kannalta riittävä, ja tällöin jokin toinen käännösstrategia voisi olla toimivampi.

Tutkimuksen laadullisessa osassa olen tarkastellut aineistossa käytettyjen käännösstrategioiden tuottamia käännösratkaisuja. Olen keskittynyt tarkastelussani aineiston neljän syntaktisen rakenteensa mukaan toistuvimpaan käännösratkaisuun. Tässä aineistossa kyseiset

käännösratkaisut ovat verbiketju, yksiosainen finiittiverbi, koko nominaalimuotoa kantavan sanan poisto sekä liittotempus. Yhdessä nämä neljä käännösratkaisua kattavat 80,1 % kaikista aineiston käännösratkaisuista. Näistä verbiketju on yleisin, ja se yksinään kattaa lähes puolet kaikista aineiston käännösratkaisuista. Toiseksi yleisin käännösratkaisu aineistossa on yksiosainen finiittiverbi, kolmanneksi yleisin on koko nominaalimuotoa kantavan sanan poisto ja neljänneksi yleisin on liittotempus.

Käännösratkaisuna verbiketju vaikuttaisi olevan pitkälti selkokielen kriteerien mukainen, sillä kaikissa aineiston verbiketjuillisissa käännösratkaisuissa ketjun nominaalinen osa on A-infinitiivi. Käännösratkaisujen tarkempi analysointi osoitti kuitenkin, ettei A-infinitiivillinenkään verbiketju ole käännösratkaisuna yksiselitteisesti aina selkokielen kriteerien mukainen. Kun selkokielessä käytetään verbiketjua, on varmistettava, että ketjun osat ovat mahdollisimman lähellä toisiaan. Aineistossa ei kuitenkaan esiintynyt yhtään sellaista tapausta, jossa verbiketjun osat olisivat olleet tarpeettomasti erillään tai tarpeettoman kaukana toisistaan, joten tältäkin osin aineiston käännösratkaisuna olevat verbiketjut vastaavat selkokielen kriteereitä ja siten myös kohdetekstien skoposta.

Verbiketjut käännösratkaisuna selittävät osittain myös aiemmin mainittua eroa yleis- ja selkokielisten tekstien VA-partisiippien käytössä. *Täytyy tehdä* -tyyppinen, A-infinitiivillinen verbiketju on aineistossa usein käännösratkaisuna yleiskielisen tekstin *on tehtävä* -tyyppiselle VA-partisiipilliselle verbiliitolle. Ei ole kuitenkaan aivan yksiselitteistä, onko verbiketju toimivampi ratkaisu kuin verbiliitto. Rakenteensa puolesta A-infinitiivillinen verbiketju on helpompi kuin passiivimuotoinen VA-partisiipillinen verbiliitto. Lisäksi jotkin VA-partisiipilliset verbiliitot ovat monimerkityksisiä, ja siten ne ovat myös vaikeampia ymmärtää. Toisaalta taas VA-partisiipillinen verbiliitto saatetaan kokea velvoittavammaksi kuin A-infinitiivillinen verbiketju. Verbiliiton verbiketjua painavampi velvoittavuus edellyttää kuitenkin sitä, että verbiliitto ylipäänsä ymmärretään. Näin ollen voi olla, että verbiketju kuitenkin on verbiliittoa toimivampi ratkaisu selkokielisessä tekstissä, joskaan tämän tutkimuksen puitteissa asiaan ei ole mahdollista saada varmuutta.

Jotkin aineiston käännösratkaisut edellyttävät myös uuden sivulauseen tuottamista virkkeeseen. Erityisen tyypillistä tämä on silloin, kun yleiskielisessä tekstissä nominaalimuoto esiintyy substantiivia määrittävässä partisiippilausekkeessa. Käännösratkaisuna on tällöin liittotempus tai yksiosainen finiittiverbi. Pelkästään kielen rakennetta tarkasteltaessa nämä käännösratkaisut vastaavat selkokielen kriteereitä: yleiskielisen tekstin vaikea nominaalimuoto on

selkokielisessä vastineessaan selkokielen kriteerien mukainen. Käännösratkaisun vaikutusalaa on kuitenkin syytä tarkastella myös itse nominaalimuotoa kauempaa. Selkokielen kriteerien mukaan tekstin virkkeissä saisi olla useimmiten korkeintaan yksi sivulause. Uutta sivulauseetta edellyttävissä käännösratkaisuissa on siis varottava tuottamasta liikaa sellaisia virkeitä, joissa on useampi kuin yksi sivulause. Tällaiset aineiston käännösratkaisut kuitenkin vastaavat aineistossa selkokielen kriteereitä myös tältä osin, sillä pääosa selkokielisten tekstien sivulauseellisista virkkeistä on sellaisia, joissa on vain yksi sivulause. Aineiston sivulauseellisista virkkeistä kuitenkin hieman vajaassa neljänneksessä on useampi kuin yksi sivulause, joten vaikka selkokielen kriteerit toteutuvatkin tässä, sivulauseiden määrää lienee kuitenkin syytä tarkkailla käännösprosessin aikana.

Muita käännösratkaisuja koskevia erityisiä huomioita ovat aineiston perusteella virkkeen ydinsanomien pysyminen todenmukaisena sekä elliptisten ilmausten vaikutus tekstin ymmärrettävyyteen. Varsinkin poisto-strategiaa käytettäessä olisi huomioitava, ettei poistettu nominaalimuoto tai koko sitä kantavan sanan poisto vaikuta haitallisesti virkkeen sisältöön. Aineistossa ei kuitenkaan esiintynyt sellaisia käännösratkaisuja, joissa näin olisi käynyt, joten tältä osin kyseiset ratkaisut vastaavat aineistossa selkokielen kriteereitä. Ellipsin osalta puolestaan selkokielen kriteereissä ei ole varsinaisesti ohjeita. Sen verran voinee kuitenkin arvella, että jos elliptisen ilmauksen osat ovat tarpeettoman kaukana toisistaan, ilmaus ei ainakaan siltä osin olisi selkokielen kriteerien mukainen. Toisaalta ellipsillä voidaan sujuvoittaa tekstiä, joten oikein käytettynä se voi jopa tehdä tekstistä ymmärrettävämmän. Tässä tutkimuksessa ellipsi voi syntyä sellaisiin nominaalimuotoisiin ilmauksiin, jotka ovat useampiosaisia, kuten verbiliitot, verbiketjut sekä liittotempukset. Aineistossa ei kuitenkaan esiintynyt sellaisia tapauksia, joissa elliptisen ilmauksen osat olisivat olleet selvästi tarpeettoman kaukana toisistaan. Siitä huolimatta ei ole täysin varmaa, ovatko kyseiset elliptiset käännösratkaisut muutoin selkokieleen sopivia.

Tutkimuksessa käytetty aineisto sekä tutkimuksen eri vaiheissa hyödynnetyt luokittelutavat vaikuttavat kuitenkin tutkimuksen tuloksiin siten, ettei niistä voi tehdä laajoja yleistyksiä. Esimerkiksi aineistoni käsittää vain yhdentyypisiä tekstejä, joten eri tekstityyppejä edustavilla teksteillä tuloksetkin voivat olla erilaiset. Olen kuitenkin valinnut tutkimuksen aineistona olevat tekstit tarkkojen kriteerien perusteella, ja pyrkinyt myös aineiston käsittelyssä ja analysoinnissa huolellisuuteen ja tarkkuuteen. Nominaalimuotoja kerätessäni olen esimerkiksi kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että aineistoon kertyisi vain leksikaalistumattomia nominaalimuotoja. Tässä kohdin olen hyödyntänyt tätä tutkimusta varten koostamaani

leksikaalistuneiden nominaalimuotojen kriteeristöä. Koska leksikaalistuminen ei kuitenkaan ole suoraviivaista ja tarkkarajaista ja osin riippuu siitäkin, miten kielenkäyttäjät itse sanan ja sen rakenteen hahmottaa, luokittelu ei välttämättä ole ollut täysin aukotonta, ja näin ollen tutkimustulokset voisivat toisenlaisilla kriteereillä olla eriävät. Tarkkojen kriteerien avulla luokittelu on kuitenkin ollut perusteltua ja johdonmukaista. Myös käännösstrategioiden luokittelu vaikuttaa tuloksiin, sillä tässä tutkimuksessa ei tarkasteltu eksplisiittistämistä, mutta käännösratkaisujen analyysi on osoittanut viitteitä myös siitä. Lisäksi olen tässä tutkimuksessa arvioinut kohdetekstien oletettua skoposta, ymmärrettävyyttä, vain nominaalimuotojen perusteella. Vaikka nominaalimuotojen osalta kohdetekstit vastaavatkin niiden skoposta, skopos ei kohdeteksteissä välttämättä toteudu samalla tavalla muiden kielen rakenteiden tai selkokielen osaluueiden kohdalla.

7.2 Yhteenveto

Tässä pro gradu -tutkielmassani olen tarkastellut verbien nominaalimuotoja informoivissa selko- ja yleiskielisissä viranomaisteksteissä. Tutkimus on ollut aiheellinen ensinnäkin siksi, että mielestäni selkokielellä on suuri merkitys yhteiskuntamme tasa-arvoisuuden edistämisessä. Selkokieli helpottaa tiedon ymmärtämistä ja auttaa selkokieltä tarvitsevia ilmaisemaan omia ajatuksiaan ja osallistumaan yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi usein informoivien viranomaistekstien tavoitteen ja toteutuksen välillä on ristiriita. Viranomaistekstit koetaan usein vaikeaselkoisiksi, ja vaikeaselkoisuus puolestaan haittaa tekstin tavoitteen, lukijan informoimisen, toteutumista. Jos lukija ei ymmärrä tekstin kieltä, hän ei luultavasti ymmärrä sen sisältöäkään. Verbien nominaalimuodot voivat olla yksi tällainen ymmärtämistä haittaava elementti tekstissä. Suurin osa verbien nominaalimuodoista katsotaan selkokielessä vaikeiksi ja siten vältettäväksi. Niitä esiintyy kuitenkin monissa sellaisissa kielellisissä käyttöyhteyksissä, jotka on koettu viranomaisteksteille tyypillisiksi. Niinpä on ollut aiheellista tarttua johonkin sellaiseen, mikä yleisesti koetaan vaikeaksi ymmärtää, ja tarkastella, miten tällaiset vaikeat kielen rakenteet on selkokielessä ratkaistu. Samalla olen voinut myös arvioida, vastaavatko selkokieliset tekstit verbien nominaalimuotoihin liittyviä selkokielen kriteereitä.

Näkökulmani tässä tutkimuksessa on ollut käännösteoreettinen. Selkokieltä ei juurikaan ole Suomessa tutkittu käännöstieteen keinoin, joten tavoitteeni tällä tutkimuksellani on ollut myös osaltani laajentaa selkokielen tutkimisen kenttää. Suomessa – tai muuallakaan maailmassa – ei kuitenkaan olla yksimielisiä siitä, onko selkokielistäminen kääntämistä ja voidaanko käännöstiedettä hyödyntää selkokielistämässä. Tässä tutkielmassani olen kuitenkin tullut siihen

tulokseen, että ainakin niissä tapauksissa, joissa selkokieliselle tekstille on selvästi osoitettavissa yleiskielinen lähdeteksti, sitä voidaan tutkia käännöstieteen keinoin ja siitä voi mielestäni puhua käännöksenä. Tässä tutkimuksessani olen käännöstieteen puolelta hyödyntänyt erityisesti ekvivalenssin käsitettä sekä skoposteoriaa. Ekvivalenssin käsitettä olen hyödyntänyt, kun olen tarkastellut aineistossa käytettyjä käännösstrategioita ja käännösratkaisuja. Skoposteoriaa puolestaan olen hyödyntänyt aineiston tekstien tavoitteen ja toteutuksen yhteensopivuuden tarkastelussa. Olen tässä olettanut aineiston kohdetekstien yhdeksi, mahdollisesti tärkeimmäksi, skopokseksi tekstin ymmärrettävyyden. Kaikilla aineiston teksteillä on tavoitteenaan informoida lukijaansa, mutta katson, että tämä tavoite ei voi toteutua, jollei teksti ole myös ymmärrettävä. Ymmärrettävyyden mittarina olen käyttänyt verbien nominaalimuotoihin liittyviä selkokielen kriteereitä sekä Leskelän (2019, 146–147) luokittelua selkokielessä helppoksi ja vaikeiksi katsotuista nominaalimuodoista.

Tämä tutkimus on osoittanut, että selkokieli on tasapainoilua muodon ja sisällön välillä. Numerisesti arvioituna aineiston selkokielliset tekstit vastaavat selkokielen kriteereitä. Erot vaikeiksi katsottujen nominaalimuotojen kohdalla osoittavat myös, että aineiston yleiskieliset tekstit todella ovat kielen rakenteen suhteen vaikeampia kuin selkokielliset vastineensa. Katsoakseni tämä myös puhuu selkokiellisten tekstien tuottamisen puolesta. Aineiston laadullinen analysointi puolestaan on osoittanut, etteivät selkokieleen tuotetut käännösratkaisut ole yksioikoisesti joko helppoja tai vaikeita ja että niiden vaikutuksia on arvioitava pidemmälle kuin vain itse nominaalimuotoiseen ilmaukseen. Kielen rakenteellisella tasolla tämän tutkimuksen aineistona olevat tekstit vastaavat selkokielen kriteereitä hyvin pitkälti, joten omalta osaltaan ne vastaavat myös selkokiellisten tekstien ymmärrettävyyttä koskevaa skoposta. Epävarmoiksi tapauksiksi aineistossa jäivät kuitenkin verbiliittojen ja verbiketjujen ymmärrettävyys suhteessa toisiinsa sekä nominaalimuotoja kantavien elliptisten ilmausten soveltuvuus selkokieleen. Tulevaisuudessa näitä kahta voisikin lähteä tarkastelemaan lähemmin. Myös käännösteoreettisesta näkökulmasta selkokielestä löytyy varmasti vielä paljon tutkittavaa.

Lähteet

Aineslähteet

- L1 = Suomen uimaopetus- ja hengenpelastusliitto 2013. Tule uimahalliin! Opas uimahallien asiakkaille. [Verkkojulkaisu. Kerätty 5.12.2023.] Saatavissa: <https://suh.fi/wp-content/uploads/2023/04/Tule-uimahalliin-opas-suomi-asiakkaille.pdf>.
- K1 = Suomen uimaopetus- ja hengenpelastusliitto 2013. Tule uimahalliin! Selkokielineen opas uimahallin asiakkaille. [Verkkojulkaisu. Kerätty 5.12.2023.] Saatavissa: <https://suh.fi/wp-content/uploads/2023/04/Tule-uimahalliin-Selkokielineen-opas-asiakkaille.pdf>.
- L2 = Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilma 2015. Vammaisen ja pitkäaikaissairaahan maahanmuuttajan opas. [Verkkojulkaisu. Kerätty 31.8.2023.] Saatavissa: <https://tukikeskushilma.fi/wp-content/uploads/2019/07/Normisuomi-master.pdf>.
- K2 = Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilma 2015. Vammaisen ja pitkäaikaissairaahan maahanmuuttajan opas. [Verkkojulkaisu. Kerätty 31.8.2023.] Saatavissa: <https://tukikeskushilma.fi/wp-content/uploads/2019/07/Selkosuomi-master.pdf>.
- L3 = Oikeusministeriö 2017. Tietoa rikoksen uhrin oikeuksista. [Verkkojulkaisu. Kerätty 15.3.2021.] Saatavissa: https://oikeus.fi/material/attachments/oikeus/tietoarikoksenuhrinoikeuksista2017/Q0agDrQq7/Tietoa_rikoksen_uhrin_oikeuksista.pdf.
- K3 = Oikeusministeriö 2017. Tietoa rikoksen uhrin oikeuksista. [Verkkojulkaisu. Kerätty 15.3.2021.] Saatavissa: https://oikeus.fi/material/attachments/oikeus/tietoarikoksenuhrinoikeuksista2017/r9ap2RYYr/Tietoa_rikoksen_uhrin_oikeuksista_selkosuomi.pdf.
- L4 = Mielenterveysomaisten keskusliitto Finfami 2020. Omaisen opas. Opas omaiselle, jonka läheinen oireilee tai sairastaa psyykkisesti. [Verkkojulkaisu. Kerätty 31.8.2023.] Saatavissa: https://www.finfamiuusimaa.fi/wp-content/uploads/sites/12/Omais_2020_A5_pien.pdf.
- K4 = Mielenterveysomaisten keskusliitto Finfami 2020. Omaisen opas. Tietoa sinulle, jonka läheinen sairastaa psyykkisesti. [Verkkojulkaisu. Kerätty 31.8.2023.] Saatavissa: https://oppaat.finfami.fi/wp-content/uploads/sites/36/finfami_omaisen-opas_final-selkotunnus-aukeama-pakattu.pdf.
- L5 = Imetyksen tuki 2021. Vauvantahtinen pulloruokinta. [Verkkojulkaisu. Kerätty 31.8.2023.] Saatavissa: https://imetys.fi/wp/wp-content/uploads/2021/04/vauvantahtinen_pulloruokinta_SUOMI-2020_NETTI_01.pdf.

- K5 = Imetyksen tuki 2021. Vauvantahtinen pulloruokinta. [Verkkajulkaisu. Kerätty 31.8.2023.] Saatavissa: https://imetyks.fi/wp/wp-content/uploads/2021/04/vauvantahtinen_pulloruokinta_SELKOKIELI_NETTI_05.pdf.
- L6 = Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021. Ohjeet koronavirusrokotteen saaneelle. [Verkkajulkaisu. Kerätty 15.3.2021.] Saatavissa: https://thl.fi/documents/533963/6240821/THL_Ohjeet_koronavirusrokotteen_saaneelle_a.pdf/1e0dffab-360f-27a3-aa99-5329f0d1404e?t=1608730731992.
- K6 = Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021. Ohjeet koronarokotteen jälkeen. [Verkkajulkaisu. Kerätty 15.3.2021.] Saatavissa: https://thl.fi/documents/533963/6240821/THL_Ohjeet_koronavirusrokotteen_saaneelle_a.pdf/1e0dffab-360f-27a3-aa99-5329f0d1404e?t=1608730731992.
- L7 = Työ- ja elinkeinoministeriö 2021. Ravintolat sulkeutuvat asiakkailta 9. maaliskuuta maakunnissa, joissa epidemiatilanne on vakavin. [Verkkajulkaisu. Kerätty 15.3.2021.] Saatavissa: <https://tem.fi/-/ravintolat-sulkeutuvat-asiakkailta-9.-maaliskuuta>.
- K7 = Työ- ja elinkeinoministeriö 2021. Ravintolat suljetaan asiakkailta 9. maaliskuuta, tiedote selkokielellä. [Verkkajulkaisu. Kerätty 15.3.2021.] Saatavissa: <https://tem.fi/-/ravintolat-suljetaan-asiakkailta-9.-maaliskuuta-selkokieliversio>.
- L8 = Mannerheimin lastensuojeluliitto 2023. Koulurauhan julistus 2023. Erilaisuus on rikkaus. [Verkkajulkaisu. Kerätty 31.8.2023.] Saatavissa: <https://cdn.mll.fi/prod/2023/06/01115219/koulurauhan-julistus-23.8.2023.pdf>.
- K8 = Mannerheimin lastensuojeluliitto 2023. Koulurauhan julistus 2023 selkokielellä. [Verkkajulkaisu. Kerätty 31.8.2023.] Saatavissa: <https://cdn.mll.fi/prod/2023/06/17150844/koulurauhan-julistus-2023-selkokieli.pdf>.

Muut lähteet

- Chesterman, Andrew 1997. *Memes of Translation: The spread of ideas in translation theory*. John Benjamins, Amsterdam.
- Hansen-Schirra, Silvia – Nitzke, Jean – Gutermuth, Silke – Maaß, Christiane – Rink, Isabel 2020a. Technologies for the Translation of Specialised Texts into Easy Language. – *Easy Language Research: Text and User Perspectives*, s. 99–129. Toim. Silvia Hansen-Schirra ja Christiane Maaß. Frank & Timme, Berliini. [Verkkajulkaisu. Viitattu 25.4.2024.] Saatavissa: <https://directory.doabooks.org/handle/20.500.12854/26394>.
- Hansen-Schirra, Silvia – Bisang, Walter – Nagels, Arne – Gutermuth, Silke – Fuchs, Julia – Borghardt, Liv – Deilen, Silvana – Gros, Anne-Kathrin – Schiffel, Laura – Sommer,

- Johanna 2020b. Intralingual Translation into Easy Language: Or how to Reduce Cognitive Processing Costs. – *Easy Language Research: Text and User Perspectives*, s. 197–226. Toim. Silvia Hansen-Schirra ja Christiane Maaß. Frank & Timme, Berliini. [Verkkojulkaisu. Viitattu 25.4.2024.] Saatavissa: <https://directory.doabooks.org/handle/20.500.12854/26394>.
- Hansen-Schirra, Silvia – Nitzke, Jean – Gutermuth, Silke 2021. An intralingual parallel corpus of translations into German easy language (Geasy corpus): What sentence alignments can tell us about translation strategies in intralingual translation. – *New perspectives on corpus translation studies*, s. 281–298. Toim. Vincent X. Wang, Lily Lim ja Defeng Li. Springer: Singapore. [Verkkojulkaisu. Viitattu 7.2.2024.] Saatavissa: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-981-16-4918-9_11.
- Hietanen, Kaarina 2005. *Virallinen kääntäjä paljon vartijana. Ammattitoiminnan ja auktorisointimenettelyn yhteensovittamisen haaste*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, Tampere. [Verkkoversio. Viitattu 9.5.2024.] Saatavissa: <https://urn.fi/urn:isbn:951-44-6436-2>.
- Ingo, Rune 1990. *Lähtökielestä kohdekieleen. Johdatusta käänntieteteeseen*. WSOY, Porvoo.
- Ivaska, Laura & Huuhtanen, Suvi 2020. Beware the source text: five (re)translations of the same work, but from different source texts. – *Meta* 65 (2), s. 312–331. [Verkkojulkaisu. Viitattu 8.5.2024.] Saatavissa: <https://www.erudit.org/fr/revues/meta/2020-v65-n2-meta05892/1075838ar/>.
- Jakobson, Roman 2007. On Linguistic Aspects of Translation. – *Transatlantic Literary Studies*, s. 182–183. Toim. Susan Manning ja Andrew Taylor. Edinburgh University Press, Edinburgh. [Verkkoversio. Viitattu 25.4.2024.] Saatavissa: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/kutu/detail.action?docID=6141785&pq-origsite=primo>.
- Junnila, Sanna 2022. *Yleiskielen partisiippirakenteet ja lauseenvastikkeet selkokielisessä tekstissä*. Kandidaatintutkielma. Tampereen yliopisto, Tampere. [Verkkoversio. Viitattu 14.4.2024.] Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/144307>.
- Juusola, Markku 2019. *Selkokielen tarvearvio 2019*. Selkokeskus, Helsinki. [Verkkojulkaisu. Viitattu 23.1.2021.] Saatavissa: <https://selkokeskus.fi/wp-content/uploads/2021/05/Tarvearvio-2019.pdf>.
- Järvinen, Marjukka 1998. *Seitsemän selkokielistä veljestä. Käännöstiede kaunokirjallisuuden selkokielelle mukauttamisen apuna*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto, Oulu.
- Kangasniemi, Heikki 1992. *Modal Expressions in Finnish*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

- Kartio, Johanna 2009. Miten puhua selkokieltä? – *Selkokieli ja vuorovaikutus*, s. 8–24. Toim. Johanna Kartio. Opike, Helsinki.
- Klaara-verkosto. Tietoa Kloorasta. [Verkkajulkaisu. Viitattu 9.2.2024.] Saatavissa: <https://blogs.helsinki.fi/klaara-network/tausta-ja-tavoite/>.
- Koivisto, Helinä 1987. *Partisiippien adjektiivistuminen suomen kielessä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 474. Suomalaisen Kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Koivisto, Vesa 2013. *Suomen sanojen rakenne*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Kotus = Kotimaisten kielten keskus.
- Kotus 2013. Virkakielityöryhmän kansalaiskysely. Toimitettu kooste vastauksista. [Verkkajulkaisu. Viitattu 8.1.2024.] Saatavissa: https://www.kotus.fi/files/2571/Kansalaiskyselyn_vastaukset.pdf.
- A. Kielitoimiston sanakirjan versiot. [Verkkajulkaisu. Viitattu 5.12.2023.] Saatavissa: https://www.kotus.fi/sanakirjat/kielitoimiston_sanakirja/kielitoimiston_sanakirjan_tustaa/kielitoimiston_sanakirjan_versiot.
- B. Kielitoimiston sanakirjan edeltäjät. [Verkkajulkaisu. Viitattu 5.12.2023.] Saatavissa: https://www.kotus.fi/sanakirjat/kielitoimiston_sanakirja/kielitoimiston_sanakirjan_tustaa/kielitoimiston_sanakirjan_edeltajat.
- Kulkki-Nieminen, Auli 2010. *Selkoistettu uutinen: lingvistinen analyysi selkotekstin erityispiirteistä*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, Tampere. [Verkkoversio. Viitattu 14.4.2024.] Saatavissa: <https://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8093-5>.
- Kuusi, Päivi – Pitkänen-Heikkilä, Kaarina – Hartama-Heinonen, Ritva – Leskelä, Leela – Pasanen, Päivi – Eskelinen, Juha 2023. Selkomukauttaminen käännösstrategioiden valossa: havainnot kääntäjäkoulutuksesta. – *Virittäjä* 127 (1), s. 90–113. [Verkkoversio. Viitattu 7.2.2024.] Saatavissa: <https://journal.fi/virittaja/article/view/111955>.
- Laine, Aino 2014. *Selkoa säädöstekstistä. Suomen vammaispoliittisen ohjelman ja selkoversion lingvistinen analyysi*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, Helsinki. [Verkkoversio. Viitattu 24.4.2024.] Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/items/ade3d41c-4b12-4c1e-b189-644b1216d318>.
- Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019). [Verkkajulkaisu. Viitattu 26.4.2024.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190306>.
- Leskelä, Leela & Kulkki-Nieminen, Auli 2015. *Selkokirjoittajan tekstilajit*. Kehitysvammaliitto, Helsinki.
- Leskelä, Leela 2019. *Selkokieli: saavutettavan kielen opas*. Kehitysvammaliitto, Helsinki.

- 2022. *Selkopuhetta! Puhuttu selkokieli kehitysvammaisten henkilöiden ja ammattilaisten vuorovaikutuksessa*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, Helsinki. [Verkkoversio. Viitattu 14.4.2024.] Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-8764-2>.
- Maaß, Christiane – Rink, Isabel – Hansen-Schirra, Silvia 2021. *Easy Language in Germany. – Easy Language in Europe*. Toim. Camilla Lindholm ja Ulla Vanhatalo. [Verkkojulkaisu. Viitattu 26.4.2024.] Saatavissa: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/kutu/reader.action?docID=6660397&ppg=191&pq-origsite=primo>.
- Matilainen, Anniina 2023. *On vahvistettava vai pitää vahvistaa? Nesessiiviset predikaatit kahden puolueen yleis- ja selkokielisissä vuoden 2023 eduskuntavaaliohjelmassa*. Kandidaatintutkielma. Tampereen yliopisto, Tampere. [Verkkoversio. Viitattu 19.4.2024.] Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/153066>.
- Mossop, Brian 2016. 'Intralingual Translation': A Desirable Concept? – *Across Languages and Cultures* 17 (1), s. 1–24. [Verkkojulkaisu. Viitattu 26.4.2024.] Saatavissa: <https://akjournals-com.ezproxy.utu.fi/view/journals/084/17/1/article-p1.xml?rskey=ys7aqK&result=1>.
- Mäkinen, Eeva-Kaisa 1995. Selkokieli auttaa ymmärtämään. – *Maahanmuuttajat ammatillisessa koulutuksessa*, s. 80–88. Toim. Marketta Saarinen ja Ulla Parviainen. Opetushallitus, Helsinki.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023. PISA-tutkimus ja tulokset 2022. [Verkkojulkaisu. Viitattu 8.1.2024.] Saatavissa: <https://okm.fi/pisa-2022>.
- Pekkarinen, Heli 2011. *Monikasvoinen TAVA-partisiippi. Tutkimus suomen TAVA-partisiipin käyttökonteksteista ja verbiliittojen kieliopillistumisesta*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, Helsinki. [Verkkoversio. Viitattu 24.4.2024.] Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/items/7c560a68-4673-4bc2-bb63-5e43d0c6f2d4>.
- Sainio, Ari 1994. Selkokielen nykytilanne. – *Selkoa selkokielestä*, s. 11–19. Toim. Ari Sainio. Kirjastopalvelu, Helsinki.
- Selkokeskus 2022. Selkokielen mittari 2.0. [Verkkojulkaisu. Viitattu 14.4.2024.] Saatavissa: <https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokielen-mittari/>.
- Sun, Sanjun 2013. Strategies of translation. – *The Encyclopedia of Applied Linguistics*, Vol. 9., s. 5408–5412. Blackwell Publishing, Oxford. [Verkkojulkaisu. Viitattu 16.4.2024.] Saatavissa: <https://onlinelibrary-wiley-com.ezproxy.utu.fi/doi/10.1002/9781405198431.wbeal1117>.
- Suojanen, Tytti – Koskinen, Kaisa – Tuominen, Tiina 2012. *Käyttäjakeskeinen kääntäminen*. Tampere Studies in Language, Translation and Literature Series B1. Tampereen

- yliopisto, Tampere. [Verkkoversio. Viitattu 16.4.2024.] Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/66333>.
- Tieteen termipankki 2024. Selkokielen tutkimus: selkotunnus. [Verkkojulkaisu. Viitattu 14.4.2024.] Saatavissa: https://tieteentermipankki.fi/wiki/Selkokielen_tutkimus:selkotunnus.
- Tiittula, Liisa & Kolehmainen, Leena 2020. Käännöstiede ja sen menetelmät. – *Kielentutkimuksen menetelmiä I–IV. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, nro 1457*, s. 942–983. Toim. Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne & Kaius Sinnemäki. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. [Verkkoversio. Viitattu 9.2.2024.] Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/items/09468238-c674-489b-8f50-a88dab16fe44>.
- Toury, Gideon 1995. *Descriptive Translation Studies and beyond*. John Benjamins, Amsterdam.
- Uotila, Eliisa 2020. Selko Suomessa – selkokielen kehitys ja sovelluksia. *Puhe ja kieli*, 39 (4), 307–324. [Verkkojulkaisu. Viitattu 8.1.2024.] Saatavissa: <https://journal.fi/pk/article/view/74581/49886>.
- Valtioneuvosto 2021. Kansalliskielistrategia. [Verkkojulkaisu. Viitattu 28.4.2024.] Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163650>.
- Valtiovarainministeriö. Avoimen hallinnon strategia. [Verkkojulkaisu. Viitattu 28.4.2021.] Saatavissa: https://avoinhallinto.fi/assets/files/2020/12/VM_Avoimen_Hallinnon_Strategia2030.pdf.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 1999. *Kopiointia vai kommunikointia? Johdatus käännösteoriaan*. Finn Lectura, Helsinki.
- Vinni, Irja 1998. *Tekstistä selkoa. Kehitysvammaisten aikuisten selkokielisten ja yleiskielisten tekstien ymmärtäminen*. Väitöskirja, Joensuun yliopisto. Kehitysvammaliitto, Helsinki.
- Virtanen, Hannu 1989. *Selkosovellutusten tarve. Selkokieliprojektin loppuraportti*. Sosiaalhallitus, Helsinki.
- 2009. Selkokielen käsikirja. Opika, Helsinki.
- VISK = Hakulinen, Auli – Vilkuna, Maria – Korhonen, Riitta – Koivisto, Vesa – Heinonen, Tarja – Alho, Irja 2004. *Iso suomen kielioppi*. [Verkkoversio. Viitattu 14.4.2024.] Saatavissa: <https://kaino.kotus.fi/visk/etusivu.php>.
- Zethsen, Karen Korning 2018. Access is not the Same as Understanding. Why Intralingual Translation is Crucial in a World of Information. – *Across Languages and Cultures*

(19) 1, s. 79–98. [Verkojulkaisu. Viitattu 25.4.2024.] Saatavissa: <https://akjournals-com.ezproxy.utu.fi/view/journals/084/19/1/article-p79.xml>.